

BUITEN

8^e JAARGANG N°. 47.

ZATERDAG 21 NOVEMBER 1914.

Foto C. Steenberg.

MOLEN OP DE OUDE WALLEN TE DELFT.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES

INHOUD:

MOLEN OP DE OUDE WALLEN TE DELFT. (ILLUSTRATIE). BLZ.	557
DE WET DER WOUDEN, DOOR JAMES B. HENDRYX (SLOT). „	558
HET BELEG VAN ATRECHT IN 1640, DOOR S. VAN PRAAG. „	559
HET SPYKER EN HET HUIS TE BRAKEL, (SLOT), DOOR C. VREEDENBURGH JR., GEÏLLUSTREERD . . .	BLZ. 560—565
HET BOOZE AARDMANNETJE VAN KOEVERDEN, (SLOT), DOOR JOSEF COHEN . . .	BLZ. 562
OM EN BIJ DEN OORLOG, IV, DOOR MR. L. H. J. LAM- BERTS HURRELBRINCK . . .	„ 564
EEN EIGENAARDIGE ROOS, DOOR E. TH. W., GEÏLLUSTR.	„ 566
BIJGELOOF IN EN OM KONINGSBERGEN, DOOR D. J. VAN DER VEN . . .	„ 567
KONSTANTINOPEL. ILLUSTRATIES . . .	„ 567
KLEURWISSELING BIJ BLOEMEN, DOOR L. F. H. . . .	„ 568
EEN MOOI HOEKJE ACHTER HET STADHUIS TE YPEREN. ILL.	„ 568
DE IN DE AFGELOOPEN WEEK AAN HET STRAND TE KAT- WIJK AANGESPOELDE WALVISCH. ILLUSTRATIE . . .	„ 568

DE WET DER WOUDEN

door JAMES B. HENDRYX.

(12) (Slot).

(Geautoriseerde vertaling.)

HOOFDSTUK XV.

„Ik heb 's nagedacht, Shane, jongen, over wat je een paar dagen geleden thuis zei”, ging de oude man na een lange stilte voort. „'t Was iets dat je zelf zei, namelijk, dat God zelf de wouden heeft gemaakt en dat alles, wat er gebeurt, een spoor achter laat, dat niet te bedekken is door liegen en bedriegen, as dat niet precies de woorden zijn, dan geven ze toch de bedoeling weer.

„Straks vroeg ik je iets, waar je me geen waar antwoord op gaf, jongen; want ik weet heel goed, dat je het spoor van de feiten, dat hier op de sneeuw bloot ligt, bij jezelf nagegaan heb. En ik weet heel goed, dat je in je hart d'r over tobt, en hoopt dat ik 't niet gezien heb. Maar 't is zoo duidelijk alsof 't gedrukt is, hoe de halfbloed weg sloop, hem hier vond, hem vastbond in zijn slaap, en hem naar den rand van 't bosch sleepte. Toen is ie bij 't vuur gaan zitten, en de wolven hebben de rest gedaan, terwijl hij hier bij het vuur d'r naar zat te kijken.

„'n Blanke zou zoo iets nooit hebben kunnen doen. 't Is 'n Indiaansche streek, uitgevoerd met Indiaansche slimheid en geduld. Weet je nog wel, jongen, dat die blik in z'n oogen me dien avond niet aanstond? Ik maak me sterk, dat ie nou al weer blanke geworden is, zooals z'n broer Moose weer Indiaan werd na die kwestie met die brand.” McLaren zweeg, en staarde somber in het vuur. Na eenige oogenblikken zwijgens boog Shane zich voorover en legde een ruwe hand op den knie van den ander.

„Neem me niet kwalijk, Sandy, dat ik dacht, dat je zoo slecht uit je oogen zou kijken. Ik heb d'r net uit opgemaakt wat jij hebt, maar ik dacht aan de jongen, toen ik dat zei. Hij is eigenaardig, maar hij is goed. Wat ie dee', dee' ie met 't verstand dat 'm gegeven is. Je mot niet vergeten, Mac, dat ie z'n zuster zag sterven, toen ie nog maar zoo'n jongen was; maar hij was toch niet zoo klein meer of ie begreep 't wel. Ik weet wel, Mac, dat je sherief bent, en gezworen hebt je plicht te doen, maar as je maar vergeten wou wat je gezien heb' — ik denk an Kitty, Mac, en wat d'r met haar had kunnen gebeuren, alléén daar in huis, as de halfbloed dit niet gedaan had. Hij wist even goed as wij, Mac, waar Spike heen op weg was, en ik weet zeker, dat ie 't even goed dáárom, as om dat andere gedaan heeft. Zie je, hij heeft nooit vergeten, dat Kitty z'n zuster hielp, toen ze daar alleen lag te sterven. As je 't wou vergeten, dan zou ik — ik —”. Zijn stem haperde, en de oude sherief keek hem vriendelijk aan.

„Ik weet, jongen, dat je de' halfbloed wil' redden, maar ik kan maar zoo niet vergeten wat zoo duidelijk is as 't daglicht. Ik heb 'n eed gezworen de wet te doen gehoorzamen, en 't zou niet eerlijk zijn, as ik 't niet dee', en 't zou tegen mijn geweten ingaan ook. Maar denk daar wel om — ik 'hoéf 't niet te vergeten. Zooals ik de zaak beschouw, is de menschelijke wet alleen een middel voor God's rechtvaardigheid. As we dus iedereen vertelden wat we hier gezien hebben, zouden we zijn werk belem-

meren. Zooas je 'n paar avonden geleden zelf zei, in de bosschen 'hoeft geen recht gedaan te worden, 't komt eenvoudig vanzelf.”

Shane, die begreep wat de ander bedoelde, boog zich over en greep de hand van den ouden, eerlijken Schot.

„Ik dank je, Mac, voor mezelf, maar ook vooral voor Kitty, en —”

„Stil! Mij moet je niet danken. De gerechtigheid heeft Spike Wilson achterhaald — en daar is de zaak mee uit.”

HOOFDSTUK XVI.

HOE DAVIS HET MES VAN TWEE KANTEN WIL LATEN SNIJDEN.

„Waar zou Wilson toch blijven?” bromde McIlvary, terwijl hij alleen zat in het kantoorje op Vijfendertig op den middag van den achtsten dag na Spike's vertrek naar Rocoko. „Hij had eergisteren al terug kunnen zijn. Wie is dat?” riep hij plotseling uit.

De deur werd geopen, en er kwam iemand schutterig-druk binnen.

„Hallo! Hinton, heb je je toom honden gekregen?”

„Ja, uit Flatrock; daar heb ik de' sherief mee naar Shane Kennedy gestuurd. Ik werd 't wachten moe, en telegraafde om een tweede uit Chipmuk — wat 'n namen geven jullie aan je steden — en hier ben ik”.

„Wilson meegekomen?”

„Wilson! Nee, Wilson is met mij niet meegekomen”.

„Acht dagen geleden is hij al naar Rocoko gegaan om met je te spreken, en —”

„En drie dagen geleden is ie op weg gegaan naar Kennedy's huis aan de Little Porcupine. Als hij daar aankomt, zal hij daar een van mijn mannetjes vinden”.

„Wat moet Wilson bij Shane Kennedy?”

„Kennedy's vrouw, natuurlijk”.

„Wat?”

„Jawel, ik kan je 'n heele massa van Wilson vertellen wat je nog niet wist. Zoo bijvoorbeeld, dat hij den jongen Richardson heeft vermoord. Hij is op den loop — hij was geen oogenblik van plan hier terug te komen. En die kerel, die de keet beheert — die heeft er ook aan megedaan. Tenminste, hij staat klaar, om Wilson bij te vallen. Ik zal 's proberen 'm vrees aan te jagen, misschien klapt ie. Waar kunnen we 'm vinden?”

De directeur ging voor naar de wannigan.

Lunger Davis was bezig coupons te halen uit een bus tabak, keek op, en kwam om den toonbank heen. Toen hij dit deed, greep Hinton hem ruw bij den schouder en trok hem met een ruk naar zich toe.

„Ik moet je hebben!” zei hij scherp.

„Nou, je hebt me toch zeker?”

„Ja, en ik heb Spike Wilson in Winnepeg óók in de gevangenis.”

„Nou, daar zal ie dan wel niet zoo makkelijk uitkomen”.

MacIlvary's mondhoeken trokken verdacht. Davis was geen vrees aan te jagen, blijkbaar. De detective probeerde het nogmaals.

„Hij heeft geklikt”.

„Daarom zit ie zeker in de bak, he?”

„Ik bedoel, dat ie dingen heeft verteld over Hagen”.

„Och, is 't toch?”

„Ja, dat heeft ie!” zei Hinton nijdig, „en wat meer zegt, hij heeft jou d'r ook in betrokken”.

Lunger barste in lachen uit.

„Och, schei uit met je zotteklap, je bent 'n gladde vogel voor 'n snees. Jij zult beslist de mazelen niet krijgen, al zat je in de besmette zaal van 'n hospitaal. Maar ik weet wel waar je naar toe wil', vader. Ik ben ook niet van gisteren. — Ik heb in West Kenzie Street gewoond. Probeer maar 'n ander te overdonderen.”

De hand viel van den schouder van den ander af. Hinton lachte — een drogen lach.

„Goed zoo, jongen”, zei hij; „maar zeg 's eerlijk — ik heb inlichtingen nodig, en ik wil d'r wel voor betalen ook”.

„Aha, nou praat je manntaal, en geneer je maar niet met de som die je geven wil, want ik weet, wie je gehuurd heeft, en Richardson doet 't zaakje niet op 'n koopje”.

„Dat hangt af van wat je weet.”

„Weet over wat?”

„Van het verdwijnen van Hagen. Ik moet óf Hagen voor den dag halen óf zijn moordenaar pakken.”

„Hoeveel geef je?”

„Kijk 's hier, as jij getuigenis kunt afleggen, die tot veroordeeling van Spike Wilson leidt, voor het bedrijven van dezen moord, dan geef ik je vijftienghonderd gulden”.

„Je komt niks te weten, man, voor dat prikkie”.

„Dan zullen we d'r verder niet over praten. Goeje morgen”

Toen de detective zich omwendde om heen te gaan, gevolgd door McIlvary, werd de deur opengeworpen, en McLaren kwam binnen, luidruchtig de sneeuw van de voeten stampend, en naar de kachel gaand, onderwijl zich van hun wanten en zware jassen ontdoend. Na de gewone begroetingen ging Davis ongemerkt naar den detective.

„Zeg 's voor vijftienghonderd kan ik je bezorgen wat je hebben mot”. Hinton staarde in de listige oogen van Lunger.

„Zooveel geld heb ik niet bij me”.

„O, dat komt wel in orde; schrijf dan maar een cheque, en as meneer McIlvary en meneer McLaren 'm dan endosseeren, dan kunnen ze 'm zoolang bij zich houden, tot ik de goederen heb afgeleverd, zooas de kooplui zeggen — doe ik dat niet, dan kunnen ze 'm verscheuren.”

„Wat zeg je daarvan, McIlvary?” vroeg Hinton.

De directeur knikte toestemmend.

„Kom dan maar mee, heeren,” zei Davis, terwijl hij met een grijnslach achter naar de keet ging. Een sleutel uit den zak halend, ontsloot hij een deur, die met de provisiekamer in verbinding stond. En daar, op een kooi, geïmproviseerd uit pakkisten, vlak bij de groote potkachel, lag een erg vermagerde Hagen. Hoewel doodsbled en zwak, was hij toch mooi op weg beter te worden.

„Kalm mannen — hij is erg ziek geweest, en 't was geen kinderwerk hem d'r door te slepen zonder andere medicijn dan kinine en zalf.” De anderen verdrongen zich opgewonden om den zieke, en praatten allen tegelijk. Te zwak om te antwoorden, kon de invalide enkel glimlachen en even de lippen bewegen.

„En vertel ons nou 's, Davis, hoe de zaak zich heeft toegedragen”, zei McIlvary eenige minuten later, terwijl zij in de wannigan om de kachel zaten.

„Nou, veel te vertellen is t'r niet — 't schijnt dat de een of ander 'm uit den weg wou ruimen. Ik vond 'm daar buiten in de sneeuw en bracht 'm hier binnen — dat is alles. En zeg nou 's eerlijk, meneer Hinton, waar is Spike?”

„Ik weet 't niet. Hij heeft al z'n geld uit de Bank gehaald, en is toen uitgesnejen, maar met 'n paar dagen heb ik 'm wel. Hoewel, nóódig heb ik 'm nou direct niet meer”.

„Heeft ie al z'n geld uit de Bank gehaald!” schreeuwde Lunger. „Al z'n geld d'r uit gehaald! Die vervloekte schooier! Ik zal 'm krijgen! We zullen 's zien of je 'm nou niet meer noodig heb — en u ook, meneer McIlvary. Hij zal zien, dat ie mijn niet kan belazeren. Luister maar 's:

„Wilson mag dan de beste kampopzichter zijn, maar ie is ook de gemeenste dief in 't heele bosch. Hij en Timmins hadden al lang een gevaarlijk spelletje gespeeld en dat zoowat drie of vier jaar weten vol te houden, zonder dat iemand 't merkte, maar ik kon d'r nooit inkommen, of ik zou d'r ook an meegedaan hebben — dat moet je maar gelooven. O ja, ik weet best, dat ik ook 'n verkeerde ben, en as ik de kans maar kreeg, zou ik nog grooter schavuit zijn, maar die kans heb ik nou eenmaal niet gehad, en daarom kunnen jullie mijn nou ook niet hebben. Wilson heeft mijn d'r nooit ingelaten, en me nog gemeen behandeld ook, en daarom klap ik nou — zie je? Hagen kwam die avond in de wannigan, en hij en Spike gingen naar 't kantoor. Ik sluip d'r ook heen en boor 'n gaatje in 't schot — omdat ik dacht dat ze daar heen gingen om de buit te verdeelen. 't Schijnt dat Spike geprobeerd had, Hagen d'r toe te krijgen met de meetschaal te knoeien, en wat zij daarmee wonnen, op het tegoed van een aantal stroomannen te zetten. Maar op de een of andere manier had Kennedy de kwestie in de gaten gekregen, en vertelde Hagen d'r alles van en Hagen liet 't 'r niet bij zitten. Spike probeerde zoowat 'n uur lang 'm over te halen, z'n mond te houden, en toen ie klaar was, zei Hagen 'm, dat ie óf de heele knoeierij an de mannen zou vertellen, óf d'r meneer Mc Ilvary van in kennis stellen. Toen nam ie Spike mee naar buiten en gaf 'm daar van katoen — gaf 'm twee blauwe oogen, en blies 'm bijna z'n lamp uit. Ik kan je verzekeren, dat Spike dien avond z'n vet kreeg. Toen Hagen naar z'n keet terugging, greep Spike de gebroken steel van de haak en gaat 'm achterna, en toen Hagen z'n zelf bukt, om z'n deur open te doen, geeft ie 'm d'r een, die niet mis was. Toen sleepte ie 'm weg en stopte 'm onder een stapel toppen aan de 'rand van de hakplaats. Toen kwam ie weer in de wannigan en wou mijn wijs maken dat Kennedy 'm om zeep had gebracht, maar ik haalde m'n propeschietertje voor den dag en zei, dat ie 't loog. Toen probeerde ik om 'm wat van z'n centjes af te helpen — hij had zoowat 'n duizend dollar of zeven bij mekaar weten te stelen — en sprak met 'm af, as dat ik 'm zou helpen om de schuld op Kennedy te gooien. Je had 'm moeten zien, toen ie die cheques most afdokken! maar afijn, hij dee' 't, en ik ging naar Hagen z'n keet om z'n sneeuwschoenen en dekens te verstoppem, om 't volk te laten gelooven dat Hagen 's nachts uitgesneje' was. Toen ik z'n deur uitkwam, zag ik de 'ndruk, die Hagen z'n gezicht in de sneeuw had gemaakt, toen ie viel, en toen ik goed keek, zag ik ijs onder in 't putje, waar z'n adem de sneeuw had doen smelten, en die later weer bevroren was. Toen wist ik meteen, dat Spike 'm 't licht nog niet had uitgeblazen, en ik ging dus heen en haalde 'm onder die stapel toppen uit, en verborg 'm hier in 't pakhuis. Zie je, ik wist wel, wie ie was, en Spike z'n centjes had ik al, en daarom wou ik natuurlijk probeeren 't mes van twee kanten tegelijk te laten snijden — zie je? En nou gaat die gemeene patser heen, en neemt me d'r tusschen.”

„Ja, Spike Wilson was een door en door slechte vent, maar hij heeft z'n verdiende loon”, zei de sherief, een bos sleutels voor den dag halend, benevens een kort, zwart pijpje, en deze voorwerpen op de toonbank leggend.

„Zijn rekening is vereffend, tusschen God en den duivel. Gisteren vonden we z'n laatste kamp en Canada mag blij zijn dat 't 'm kwijt is; maar as de boomen daar in den omtrek, en de wolven, praten konden, zouden ze 'n vreeselijk verhaal te doen hebben van de strenge gerechtigheid van de wouden”.

„Daarmee is mijn taak afgeloopen. Morgen ga ik terug, en ik zal schikkingen treffen om Richardson zoo gauw als hij reizen kan, te laten vervoeren,” zei Hinton.

„Doe dat niet. Ik ga zelf terug, en ik zal dokters en ziekeusters laten komen. Wat dit kamp noodig heeft, is 'n eerlijke opzichter en ik geloof, dat ik die gevonden heb”, zei de directeur; en toen „Shane, kun jij het kamp hier beheeren, tot ik terugkom?”

„Ik zou u graag 'n plezier doen, meneer McIlvary, maar ik heb nou zelf 'n kamp thuis, en 't volk zal op me wachten en me noodig hebben”, zei Shane.

E I N D E.

Het beleg van Atrecht in 1640.

WIJ dienen ons ditmaal in de tweede periode van den dertigjarigen oorlog te verplaatsen, de zoogenaamde Fransche. Want wel was het ook in de vorige stadia Frankrijk geweest dat tegenover het Duitsche rijk de koningen van Denemarken en Zweden aangezet had, aanvallend op te treden, maar eerst na den dood van Gustaaf Adolf treedt Richelieu openlijk als de bestrijder op en dit geeft ons het recht om de laatste 13 jaren als de Fransche periode te betitelen. We zijn in het jaar 1640 en Frankrijk is vooral in het Zuiden als overwinnaar te voorschijn getreden. De graaf d'Harcourt heeft het Spaansche leger bij Casale vernietigd, Turijn is genomen en het ligt nu voor de hand, dat men zijn geluk ook in het Noorden wil beproeven.

Drie legers lagen aan de Noordelijke grenzen gereed, om een aanvallende beweging te verrichten, of beter gezegd: het was één leger, dat onder drie hoofden diende, en wel onder den Maarschalk de la Meilleraye, die nog teerde op zijn roem, eens bij de verovering van Hesdin behaald, verder de oude de Chatillon, terwijl als derde bevelhebber aangewezen was de Maarschalk de Chaulnes, die begeerig de gelegenheid wilde aangrijpen om zich nog eenmaal in een veldtocht te onderscheiden, bevreesd anders als vergeten man in zijn residentie in Picardië te moeten doorbrengen. Reeds in Januari had de koning zijn veldheeren het bevel gegeven alles in het werk te stellen om hun troepen zooveel mogelijk in gereedheid te houden en te completeeren.

Maar het was inmiddels Mei geworden en nog wist eigenlijk niemand precies waarheen de veldtocht gaan zou. Lodewijk XIII had zich naar Soissons begeven en trad hier in nader overleg met de drie genoemde Maarschalken. Men was eerst voornemens den aanval te richten op Béthune, maar de koning oordeelde het beter, Atrecht (Arras) tot doelpunt te kiezen. Langs twee routes ging de opmarsch naar Atrecht, het eene deel van het leger trok voorbij Aire en Béthune, vooral om den vijand in het onzekere te laten aangaande het eigenlijke plan, het andere gedeelte marcheerde van Chimay naar Bapaume. En zoo ontmoetten beide afdeelingen elkaar op den 13en Juni voor Atrecht, terwijl de koning zelf zijn verblijf te Amiens vestigen ging. Zoo begon nu de belegering. Men zal zich herinneren, dat de vierde acte van Rostand's „Cyrano de Bergerac” tijdens dit beleg speelt.

De belegerden vingem onder niet gelukkige omstandigheden aan. Juist omdat eerst op het allerlaatst iets van de bedoelingen der Franschen uitgelekt was, had men onmogelijk zich voldoende kunnen versterken, ja, de Spaansche bevelhebber van het garnizoen bevond zich niet eens in de stad, daar hij kort te voren een aanval ondernomen had op een nabijgelegen plaatsje. Op één factor kon men rekenen, op den geest der bevolking namelijk: de bewoners van Atrecht toch waren in de hoogste mate verbittert op de Franschen.

De Fransche aanvoerders waren in hun meeningen verdeeld hoe de bestorming in te zetten. Of een directe aanval te ondernemen, en dit was de bedoeling van de la Meilleraye, óf eerst kalm de eigen linies te versterken, en hierop drong Châtillon aan. Over dit verschilpunt ontstond eenige strijd en zelfs werd Richelieu uitgenoodigd als scheidsrechter op te treden. Deze antwoordde ontwijkend „qu'il n'était pas homme de guerre, mais que le roi avait jugé les trois maréchaux capables, et qu'ils répondaient sur leurs têtes de la prise de la ville”. Van de zijde van het hof kwam eindelijk het bevel, vooral de noodige voorzichtigheid in acht te blijven nemen, maar toch vooral alles aan te wenden om de inname van Atrecht te bespoedigen. Want inmiddels naderde ook een Spaansche ontzettingleger, bij hetwelk zich de hertog van Lotharingen en de generaals don Philippe de Silva en Lamboy bevonden. Al waagden deze ontzettingstroepen nu niet direct een aanval op het belegeringsleger, dat zich in te sterke posities bevond, toch stelden zij alles in het werk om den Franschen te berooven van hun geregelde amunitie- en voedselaanvoer.

Deze werd van uit Amiens verstrekt en zou bij deze omstandigheden niet kunnen verzonden worden dan onder begeleiding van een sterk escorte, dat zich voor te bereiden had op een reeks hevige gevechten met de Spaansche troepen. Het werd een wedstrijd onder de jonge edellieden aan het hof, om zich aan te melden bij deze beschermingstroepen. Onder hen, die vol geestdrift deze taak aanvaardden, bevond zich ook Henri de Cinq-Mars, wien binnen korten tijd een zoo tragisch lot te wachten zou staan. En aan de dapperheid van deze troepen, die de geregelde aanvoer van levensmiddelen aan de belegeringsstroepen mogelijk maakten, was het te danken dat de aanval op Atrecht zijn geregeld verloop kon houden, met het gevolg dat de stad reeds den 9en Augustus capituleeren moest. Het garnizoen verkreeg vrijen uittocht naar Douai, voor de bevolking werd o. a. vrijstelling van de zoutbelasting bedongen. Zoo eindigde — tot groote bevrediging van Lodewijk XIII en Richelieu — een belegering, bij welke, dit zij terloops aangeteekend, de jeugdige hertog van Enghien den vuurdoop onderging.

S. V. PRAAG.

Schmabel's

Foto C. Steenberg.

HET SPYKER EN HET HUIS TE BRAKEL. ACHTERZIJDE VAN HET SPYKER.

HET SPYKER EN HET HUIS TE BRAKEL.

(Slot).

HET toeval wilde echter dat de nieuwe heer van Brakel, uit het geslacht van Dam, welke in 1780 de heerlijkheid erfde, een oudheid-minnaar was, die zich sterk voor zijn bezitting interesseerde. Na den veelbevoegen Franschen tijd, waarin (1812) de heer van Brakel „als gijzelaar geboeid met zijn vrienden naar St. Pelagie werd vervoert” toog hij aan het restaureeren, aan het opgraven en verzamelen. De ruïne werd „museum”. Alles wat uit de grachten en in den omtrek opgedolven werd, vond er een plaats. In de Geldersche Volksalmanak van 1852 vond ik een gedicht „Bij de Ruïne van het huis te Brakel”, gedateerd 1820 en geteekend v. D. v. B. Geschreven in den stijl dier dagen, geeft het weer, wat den schrijver beheerschte; ik haal slechts een tweetal coupletten aan. Het begint:

Hier bij deez' grijzen muur, de trots der voorgeslachten,
Hier zit ik eenzaam neer, verzonken in gedachten,
En peins, hoe op deez' aard de tijd, met reuzenkrachten,
Kasteel en stulp vergruist,

en na verschillende bespiegelingen over geschiedenis en verval eindigt hij aldus:

Slechts hij, die door den geest, die in hem woont, gedreven
Den kluister afwerpt om naar eed'ler doel te streven
En heldrer vrijheidsgloor doet stralen op het leven,
Snelt tijd en nevels door.

Het archief van het geslacht van Dam v. Brakel bevat een typisch stuk waarin de schrijver het huis zelf zijn lotgevallen laat vertellen in chronologische volgorde. Betreffende de herleeft belangstelling van den heer voor zijn bezettingen enz. zegt het huis:

1814. Heugelijken terugkomst en wonderdadig levensbehoud mijner hooggeachte verzorger met zijn vriend (nl. uit de verbanning).
1816. werd ik, zooals men mij nu bevind, ingerigt tot plaatsing der in meenigte uit mijne omringende grachten opgegraven huisraad en kostbaarheden.
1837. Door aankoop werd ik weder, na eene scheiding van meer dan 500 jaren hereenigd met mijne Voor- of Hoofdpoort; dezelve onderging al spoedig met het sedert de scheiding aangebouwde huis eene groote herstelling, werd opgemaakt als een gedenkstuk van den ouden tijd en ingerigt tot een

Museum van Oudheden van allerlei aard en tot verzamelplaats van meubelen van vorige eeuwen.

Zoo werd „Het Spyker” dus weer bij het overige deel der heerlijkheid gevoegd. De hereeniging kwam „Het Spyker” ten goede. Van boerenwoning werd het museum, hetgeen voorloopig een waarborg inhield voor zijn behoud. De wederwaardigheden waaraan het in die vijfhonderdjarige zelfstandigheid heeft bloot gestaan, zijn minder wisselvallig geweest dan die van het slot. Eenvoudiger en kleiner dan dit, trok het minder de aandacht en evenmin bestond er daarom gereede aanleiding, om het te brand-schatten of te plunderen. In het begin der 17e eeuw schijnt het tot verblijfplaats van geestelijke broeders gediend te hebben. Volgens de Historien Episcopatus Silval Ducensis (te Brussel in 1721 verschenen) bestond er in 1616 „in het dorp Braeckel een commanderie der Ridders van St. Jan van Jeruzalem of van Maltha”. Het kan niet anders dan Het Spyker geweest zijn dat hen huisvestte. De bovengenoemde Histories-Romantische Tijd-kortingen bevestigen dit en vermelden zelfs het ontstaan der cellen waarover boven geschreven is. Het zou in 1314 geweest zijn, dat een edelknaap Peter in het huwelijk treden zou met Sophia v. Brakel. De pest verijdeldte dat. Sophia viel ten offer aan de vreeselijke ziekte, een slag die Peter hevig trof en hem deed overgaan tot den priesterstand. Doch zelfs de scheiding van de gestorven geliefde viel hem te zwaar, waarom hem werd toestaan als geestelijke met enkele andere broeders zijn intrek te nemen in Het Spyker, dat toenmaals nog bij het slot behoorde. Daartoe werd de eigenlijke poort weggebroken en op hare plaats werden vier cellen bijgebouwd. De „Tijdkortingen” vermelden verder in een apart hoofdstuk, dat onder de talrijke vreemdelingen, die Brakel bezochten (om het aanzien van deszelfs machtige Heeren en wegens het nooit te vergeten wijdingsfeest) in 1545 een Ridder van Jeruzalem genoemd werd, wiens verlangen het was, op Het Spyker te verblijven, waartoe hem de St. Janscel werd ingeruimd. Uit Jeruzalem had hij een nagel van het Heilige Kruis meegebracht. „Dezelve was in een fraai gedreven zilveren kas besloten. Hij vereerde die aan het altaar van Onze Lieve Vrouwe, waar de nagel door Pauselijke gunst gezegend en met een aflat van vijfhonderd jaar begunstigd werd”.

Is de vraag niet gewettigd, of in deze feiten de oorsprong te zoeken is van de Commanderie der Ridders van Jeruzalem?

De tegenstelling, de ironische tegenstelling die menig leven en menige geschiedenis kenmerkt, vond ook een uiting op Het Spyker. Was het in het begin der 17e eeuw nog de rustige hui-zinge van bespiegelende katholieke geestelijken, een goede eeuw daarna „werd het voor een appel en een ei verkocht aan den anti-papistischen predikant Jeannette. Men mocht hem een Jupiter, een Donderaar noemen en zooals hij de Gemeente in haar taal recht verstaanbaar en duidelijk met hel en verdoemenis wist te bedreigen, had hij veel invloed op de schapen zijner kudde”. Hij stierf in 1784. Zijn uitvaart werd door zijne betrekkingen, of het een bruiloft ware, gevierd! Heel lang daarna zei men nog dat „de oude dominé” jaarlijks op den dag van dien uitvaart uit den oosthoek van zijn kelders kwam, door zalen en cellen rondwaalde om te middernacht te verdwijnen „een blauwe vlam en sulferlucht achterlatend”.

Daarna daalde Het Spyker in bestemming. Het werd ingericht voor het bouwbedrijf, onderging vele veranderingen en raakte tenslotte in verval. In 1837 echter kocht de toenmalige Heer van Brakel, dezelfde, die zich zoozeer voor het historisch karakter zijner bezittingen interesseerde, Het Spyker en richtte het tot Museum in. Ook hierover vertellen de Tijkkortingen een en ander, het eenige wat er trouwens over te vinden is. „De veranderingen welke nu plaats vonden, waren groot; het was als het ware een geheel nieuwe schepping. Wat tot de boerderij behoord had, werd weggeruimd, de vervallen grachten en daarover liggende steenen brug werden opgegraven en als nieuw te voorschijn gebracht. De gevel met wapenspreuk en bidkast, het dak met een torentje versierd; de voormalige leenkamer, thans een bergplaats van graan tot statiekamer verheven, met schouw en geschilderde ramen voorzien. De cellen en vertrekken van bidbanken, crusifixen, beelden van heiligen, schilderstukken, reliquien, gewijde pater-nosters, pauselijke bullen, belangrijke boekwerken, platen, fraaie kasten, ingelegde tafels, hooggerugde stoelen, fijn Japansch, Chineesch en Saxisch porcelein, geëst en gesneden glaswerk, ivoor snijwerk, naturalia's, munten, zilveren bekers, borduurwerk en wat niet al. Het benedengedeelte was bestemd tot het houden van verpachtingen en vergaderingen en verkreeg een eigenaardig antiek ameublement. Harnas, helm, helbaarden, schilden, wapenborden en portretten ontbraken niet, terwijl onder de laatste, als bijzondere opmerking verdienend, die mogen vermeld worden van Jos. Reinier van Aeswijn, welke onder bewind des graven van Leicester een aanzienlijke rol op het staats-tooneel vervulde. Deze verzameling van oudheden en zeldzame voorwerpen werd aan vreemdelingen ter bezichtiging toegelaten, welke er dan ook gretig gebruik van maken blijkens het daar voorhanden album”.

De woorden waarmee de schrijver dit hoofdstuk besluit: „wie zal zeggen hoe spoedig dat alles weder zal worden verstrooid” (doet deze in den tegenwoordigen tijd gestelde zinsnede niet vermoeden dat de toenmalige heer van Brakel de hand leende aan de beschrijving?) werden helaas spoedig bewaarheid. De kroniek van het Huis zegt daarover:

1856. werden mijne kostbaarheden met het Spyker museum naar 's Hage overgebracht en al daar geplaatst in het Huis op de Prinsessegracht No. . . . hoek Kanonstraat;

1858. Overleed mijn onvergeetelijke, hooggeachte Patroon te 's Hage, mij in een veel frayere en uitgebreidere omgeving nalatende.

Het is mij niet bekend hoe het met die verzameling verder gegaan is. Wat echter toen niet overgebracht werd, doch tot het vorige jaar in het Spyker bleef, waren de ramen, de fraaie geschilderde ramen. Hoe en wanneer die in het Spyker ge-

Schnabel's.
Foto C. Steenbergh.

HET SPYKER EN HET HUIS TE BRAKEL.
DE TORENTRAP, DIE SINDS 1400 IN DENZELFDEN TOESTAND
IS GEBLEVEN.

verdeelde van de geschilderde ruiten in de ramen is voor dien tijd merkwaardig. Het eene raam bevat het volgende onderschrift:

Job, van zijns goed verlies en van zijns kinders doot
Ja, van 's duivels gequel noch van 's wijfs schimpich woorden,
Is niet van godt gekeert maar sprak met woorden bloot:
Godt gaf, God nam dit 't quaerst dat men oyt hoorde.
1616.

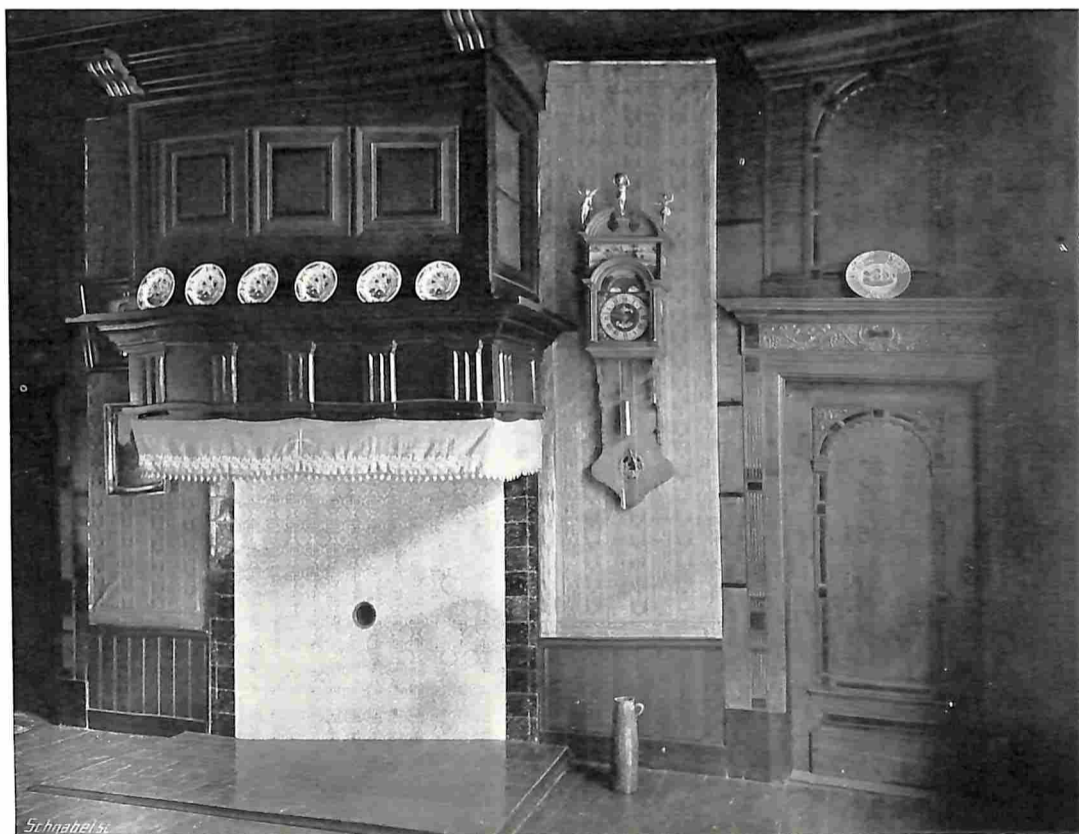
Van het andere raam is het ruitje met het onderschrift ietwat gebarsten. Toch is het nog grootendeels leesbaar:

Ghelyck de kemeldier alom draegt onverschilligh
Swaer lasten en gewicht met den rug op ghe. . . .
Soo oock Isaac me ten offer ginck gewilligh
Niet vresende den doot maer godt hem spae. . . .
1616.

Een drietal ruitjes in elk raam, met bloemen en vogels beschilderd, scheiden de tafereelen. Dergelijke ruitjes vormen ook op twee der wapenramen een welkome vulling. Een dier ramen (het oudste?) bevat zeven wapens en twee ruitjes met een vlinder en een putter. Onder drie der wapens:

Frans Cry. . . .; Bruyn Ariens Cuyper 1599; Ariaen Buys Rutgers Brouwer tot Gorchem 1617.

Het andere raam telt een wapen minder, terwijl de bovenruitjes een ooievaar en een ijsvogel afbeelden. De volgende bij-schriften komen op dit raam voor:

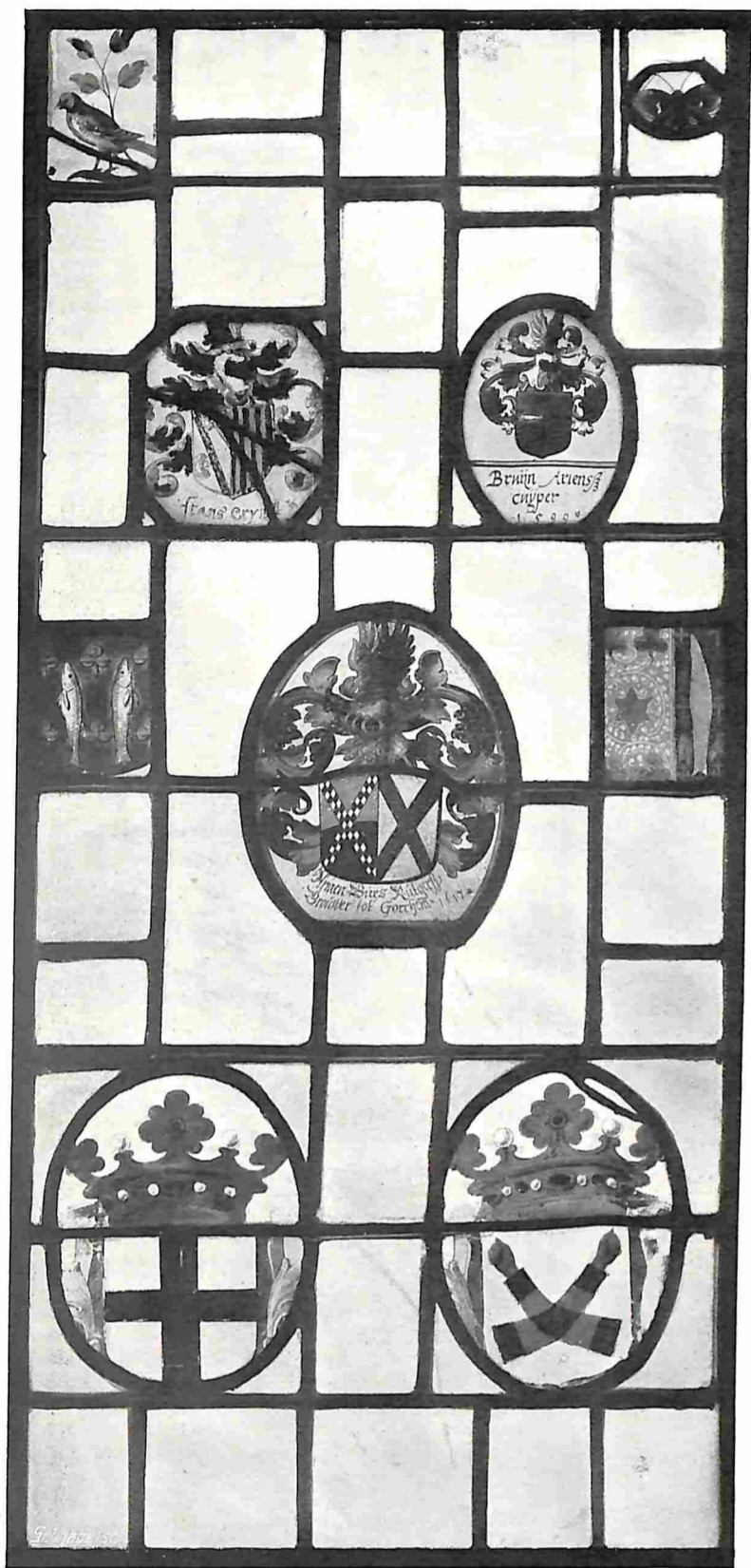

Schnabel's.
Foto C. Steenbergh.

HET SPYKER EN HET HUIS TE BRAKEL.
OUDE EIKENHOUTEN SCHOUW EN DEUR MET SNIJWERK.

komen zijn, vond ik nergens vermeld en het is zeker eigenaardig dat ook in Tijkkortingen daarover geen enkele zinsnede te vinden is. De „Mededeelingen van Gelre” van dit jaar bevat de simpele zinsnede, zonder nadere bewijsgronden of commentaar, dat zij afkomstig zijn uit de Hervormde kerk. Volgens Jhr. v. Dam v. Brakel echter zijn zij afkomstig uit een nabij gelegen kasteel „Het Ooievaarsnest”. Het is voorts een open vraag, of het dezelfde ramen zijn (of wellicht enkelen ervan) die bij de restauratie van de ruïne daarin geplaatst werden en waarvan de losse aantekeningen zeggen: „in deze ruïne vindt men nu eenige van elders aangebrachte geschilderde glazen”.

De ramen waren verdeeld over twee vensters met kruiskozijnen, alzo acht afzonderlijke deelen vormend. Zes daarvan zijn wapenschilderingen; de beide overigen geven een viertal episoden weer uit het leven van Job. Deze laatste zijn gedagteekend 1616. De

HET SPYKER EN HET HUIS TE BRAKEL.

DE THANS UIT DE HAL VAN HET KASTEEL VERDWENEN
OUDE GEBRANDSCHILDERDE RAMEN.

Raam van vijf en veertig ruiten. Zeven wapens en twee ruitjes met voorstellingen van een vlinder en een putter. Onder de wapens: Frans Cry....; Bruijn Ariensz Cuyjper Ao 1599; Ariaen Buys Rutgersz, brouwer tot Gorchem 1617.

Jans v. Willigen Ao 16...0;

Huibert Jansz v. Willigen. Dyckheem tot Brakel en Griet. Jan Huiberts 16....

Tomas van Sterkenbuerch, aduckaet voor den edelen hove van Utrecht 1649.

Rommit Adriaensz Blancken 1659.

Ant. Hermansz. Dyckheemraet tot Brakel. 1659.

De overige vier ramen hebben meer heraldisch vertoon. De algemeene stijl der Hollandsche renaissance in dit genre is hier gevolgd: een helm met zwierige omlijsting, daaronder het wapen; onderschriften in cartouches. Die onderschriften zijn: a. Nicolaes Goltzen ontfangen der Nijmegens Quaerthyer in Stielreweert ende Schepen der hooge gerichtsbauke van Zuilichem. Ao. 1649.

b. onder een wapen in twee helften, waarvan de eene helft in vier kwartieren:

Joffrou Maragrita mon weduwe van wijllen Jan Marcus, de bij in zijn leven commandeur en Capyteyn opt fort tot Loevesteyn. Ao 1649.

c. Wolter Douw.... beyden.... syne Huysvrouw. Ao. 1649.

d. Quirynde Cock lan.... td. schriver in boemelreweert en secretaris der hooghe gericht. drieu Ao. 1649.

Deze vier ramen, gelijk aan opvatting en uitvoering, zijn klaar-

blijkelyk gelijktijdig geschonken. Deze omstandigheid op zichzelf, benevens de verschillende geslachtsnamen, wettigt zeer wel het vermoeden, dat zij in de kerk gestaan hebben. De ramen met bijbelsche tafereelen versterken dit vermoeden. Deze ramen toch zijn alle even groot (114½ M bij 52½ M). Trouwens, het feit, dat zij van het Ooievaarsnest afkomstig zijn, spreekt de bewering, dat zij eertijds de kerk versierden, niet tegen. Die plaatsing kan een tijdelijke overgang geweest zijn. Inmiddels blijft het te betreuren dat zij uit het oude Spyker verdwenen zijn, al bevinden zij zich nog in goeden staat en in het land.

Hoe de tegenwoordige toestand is, ik schreef het reeds boven. De slotzin van het dagboek van het huis worde ook de slotzin van dit stukje geschiedenis: „Ik hoop dat mijn bouwvallen, waar zoo vele groote, belangerijke hiestorische herinneringen aan verknocht zijn, niet het lot mag te beurt vallen van door den slooper vernietigd te worden, doch tot hiestorische gedenkzuil, ook voor deze heerlijkheid mijn aanzijn voortdurend tot herinnering zal strekken”.

C. VREEDENBURGH. JR.

HET BOOZE AARDMANNETJE VAN KOEVERDEN.

(Slot).

TERWIJL hij ontwaakte, zwoer zij zichzelf:
„Ik zal doen, of ik hem liefheb, opdat hij me mint, zooals geen andere vrouw. Dan zal ik hem schande doen dragen”.

Hij zeide:

„Ik droomde dat er horengeschal in het bosch was”.

„Het is de liefde, die u dingen doet droomen”.

„Hebt gij mij leeren liefhebben, Machteld, dat gij zulke dingen zegt?”

„Een mirakel is geschied, vóór gisteren haatte ik u, thans — laat mij jubelen om mijn liefde. 't Lijkt of de vogelen klaarder zingen.

„Hoor de vooglen clarder zingen
Met haar stemmen suyver soet —
't Is min hart, of 't soó suiwer
Met de vogels zingen moet.
Minnen, zingen moet min harte,
Minnen, zingen. Godt is ghoet!”

Ze gingen als gelieven door 't bosch. Ze wist nog een blijde wijs, die hem bekoorde. Haar haat woog zwaar binnen haar jonge bloed. Ze wist te glimlachen. Ze wist te zingen en te minnen, in dezen droevigen tijd.

Hij voerde haar naar zijn slot.

Ze zong voor hem — iederen dag nieuwe vooizen. Ze toonde hem liefde. Wanneer andere ridders kwamen, zag ze alleen naar hem. Ze luisterde glimlachend, als zij haar schoonheid prezen. Wanneer ze heen waren gegaan, fluisterde ze den ridder van Raesfelt toe:

„Mijn schoonheid is uw lof”.

Hij vond zijn beker gereed na een lange jacht. Hij zag, dat zijn harnas gekuischt was, zijn zwaard geslepen. Zijn maal was bereid, zoo hij des ochtends uittoog. Warm water was er voor zijn moede voeten, en geurig de hand, die ze waschte. In zijn gedachten werd ze één met hem, en hij gevoelde zich hulpeloos zonder haar, hij leerde haar eeren, gelijk hem geleerd was, heilige vrouwen te aanbidden. Waarlijk, een heilige vrouw was ze, geen smet viel er aan haar te bespeuren.

Ja, een heilige was ze.

Toen ze den heere van Raesfelt een dag zeide, dat zij ter bedevaart gaan wilde, gaf hij gereede zijn toestemming. Hij gaf haar Guido, zijn dienaar, mede, want ver in het Noorden was het beeld, dat de mirakelen volvoerde, dichtbij het bosch, waar de melaatschen woonden.

Guido was een sluw gezelschap, die het geld meer minde dan zijn ziel. Toen Machteld hem een beurs reikte met zware goudmunten uit Brindisi, vroeg hij niet, waarheen ze ging, doch hij volgde haar zwiingend naar het bosch der melaatschen.

„Blijf alhier”, beval ze hem aan den ingang van het woud.

Guido boog zijn hoofd. Het was de eerste maal, dat hij sprak, sinds ze tezamen de reis hadden aanvaard.

„Wat moet ik mijn heer zeggen, waar gij geweest zijt?”

„Hier is een tweede beurs, vol met goud. Rijd heen, zodra ik teruggekomen ben”.

Weder boog hij zijn hoofd, thans zonder te spreken.

In het bosch, waar de melaatschen woonden, was geen weg. Als zij voedsel behoefden, zonden zij de afzichtelijksten, die zich eerst met geweld hadden te breken door de ongebaandheid, vóór ze, den eentonigen klep slaande, gingen naar eenzame dorpen of kloosters.

Op een open plek hokten ze tezamen. Ze hadden een paar plaggen hutten gebouwd, laag van dak, en daar kropen ze bij elkander, wanneer 't in den zomer regende, of in den winter vroom. Sommigen hadden pijl en boog, en als ze konden, schoten ze wild, hazen, wilde duiven, een ree. Dan was hij, die geschoten had, erop bedacht, zooveel mogelijk van den buit weg te sleepen, terwijl de anderen zijn recht aantastten, en roofden, wat ze konden krijgen.

Machteld drong in 't dichte bosch. De takken knapten.

Op de open plek in 't woud lagen de melaatschen, mannen en

vrouwen en kinderen, lui, de leden nauw-gedekt door vergane stukken pels, wijd-uitgestrekt. Er waren er, wier huid vervreten was, met paarsroode, zweerachtige plekken vlak langs een smal strookje onnatuurlijk-wit vel; er waren er ook, die bijna niet aangetast schenen door de ziekte, behalve dat midden-op gelaat, handen, armen, schouders, beenen, een vlok van zonderlinge vorm en kleur was gekarteld. De meesten hadden iets van Albino's, van witheid, later werd het voor den beschouwer een angst, of niet achter die witheid groen of paars vergift loerde, of dat 't bloed misschien als roest vlak achter 't vel star neerlag.

Het was een vreemde ontroering, toen de jonge edelvrouw naderde. De gedachte steeg heet naar hun matten geest, als een bloedgolf, dat ook zij geraakt was, en blijde fluisterden ze onder elkander, dat zoo wonder-gelijke schoonheid en eeuwig-schijnende jeugd niet was voorbij gezien. Haar leed vermaakte hen allen, ze verhieven zich, en breidden vroolijk de armen uit, of ze 't leven een festijn vonden. Ze dansten dwaze stappen, en gaven gorgelende geluiden. Doch toen Machteld bij hen stond, zagen ze, dat zij zonder smet was, en ze staken tegelijkertijd de handen bedelend uit, denkend, dat ze een aalmoes kwam brengen. Ze weerde hen af.

„Niet om te geven, kom ik”, zeide ze, „maar om te vragen. Onder ulieden wil ik een bruidegom zoeken”.

Ze zag de mannen beurtelings aan. Ieder hunner gaf ze den lach, dien slechts haar man toebehoorde, en ten laatste nam ze den afzichtelijkste bij de hand.

„Uw gezicht bevalt me”, lachte ze — „dat kan ik den edelen ridders toonen, opdat men lache om den heer van Raesfelt. Twijfelt ge aan mijn liefde? Ik benoem u tot mijn baron, de vlakke weg is mijn koninkrijk. Ge hebt me te volgen — eerst hebt ge deze edellieden, deze schoone en welgemaakte graven, prinses, en riddersen te verlaten. . . . Maak uw reverentie. Neem uw baret van lompen af, buig uw nobel lichaam gratieel, en trek mede met uw dame, Machteld van Raesfelt”.

Ze trok hem met zich mede. Met zijn linkerhand voerde hij de klap.

Aan den ingang van het bosch wachtte Guido. Zijn spits, listig gezicht bleef zonder lach, tot begripen van voordeel gereed.

„Guido”, sprak ze met diepe stem, „er is een tijding, die u onbesnoeide dukaten te over kan bezorgen. Rijd door 't land, en vertel het in alle kasteelen, dat Machteld van Raesfelt een melaatsche liefheeft — van aanzicht walgelijk — en dat ze met hem is getrokken in het vrije veld, haren echtgenoot verachtend. Hoe zullen zij allen hem bespotten!”

Guido lachte niet. Waardig ontving hij de tijding. Wat overdacht hij? Hij groette zwierig. Het paard, waarop hij reed, steigerde.

„Goud is mij de tijding”.

Een stofwolk sloeg hoog op, het paard was daarachter verborgen.

Machteld zag hem na.

„Die zal niet lang aarzelen”, peinsde ze. „Het is de bode van het kwaad”.

Ze wendde zich tot den melaatsche.

„Afzichtelijke vriend — beminde van den Duivel — begin te kleppen met uw klap, dat het luide klinkt. Klep de schande van den lustigen heer van Raesfelt, die zoovele meisjes het minnen geleerd heeft”.

De melaatsche klepte den klap. Hij ging met sloffenden tred, moede klepte hij, zeurderig-wachtend na iederen klak, dat 't klonk met lange tusschenpoozen.

„Klip-klap-klap-klap”.

Ze togen den breeden weg naar het Zuiden. Guido nad zijn plicht volvoerd. Overal, waar zij kwamen, wisten allen van de vreemde liefde, en ze lachten, toen ze hen zagen. Zulk een paar had men nog nimmer gedroomd — hij, de in lompen gehulde, de klipklappende melaatsche, zij de koninklijke vrouwe, trotsch en ongenaakbaar. Ze toonde den volke de pracht van haar hals en haar armen, sneeuw wit en vol. Ze wist het te bedieden, hoe ze den heer van Raesfelt verachtte.

In het moeras bij Koeverden hurkte het booze aardmannetje, en hij voltrok de wreedste straf.

Een luwen zomeravond — maanlicht-doorzeefden — blanke vederwolkjes zweefden aan den schemerenden hemel — stiet de wachter van den heer van Raesfelt den horen, de klank rimpelde door de lucht, en was een herinnering, zooals iedere rimpel is. De ridder, eenzaam-gezeten in de hooge zaal, schrok, zijn hart klopte fel, als in angst. Hij wist, dat de pelgrim buiten stond, de brug knarste, schreden slopen, vlak bij hem was de man in zijn vaal-bruine pij. Hij hief het hoofd vreesachtig op.

Zwijgend stond de pelgrim, de armen kruiselings over de borst, en keek hem aan. „Ga weg van mij”, schreeuwde de heer van Raesfelt.

„Ik kom op bevel van mijn meester, het aardmannetje van Koeverden. Ik moet u zeggen, dat hij u heeft weten te vinden”.

„Dat heeft hij”, schreeuwde de heer van Raesfelt. „Maar ik kan u ook vinden, meisjesverleider van Kortrijk”.

Hij greep zijn zwaard, en sprong op zijn vijand toe, die lachte. De heer van Raesfelt stiet toe — het staal raakte geen vleesch en bloed, als door de lucht kloofde het. Ongedeerd was de pelgrim.

„Geef u voor mij geen moeite, edele heer. . . . bewaar uw zwaard voor de wraak”.

„Ge hebt gelijk — waar kan ik Machteld vinden?”
„Ze zwerft ver weg, in de groene weiden om Grueningen. Men lacht ten uwen koste, omdat ze den afzichtelijken melaatsche mint, en niet u, zoo krachtig en lustig. Men fluistert spottend dingen van u”.

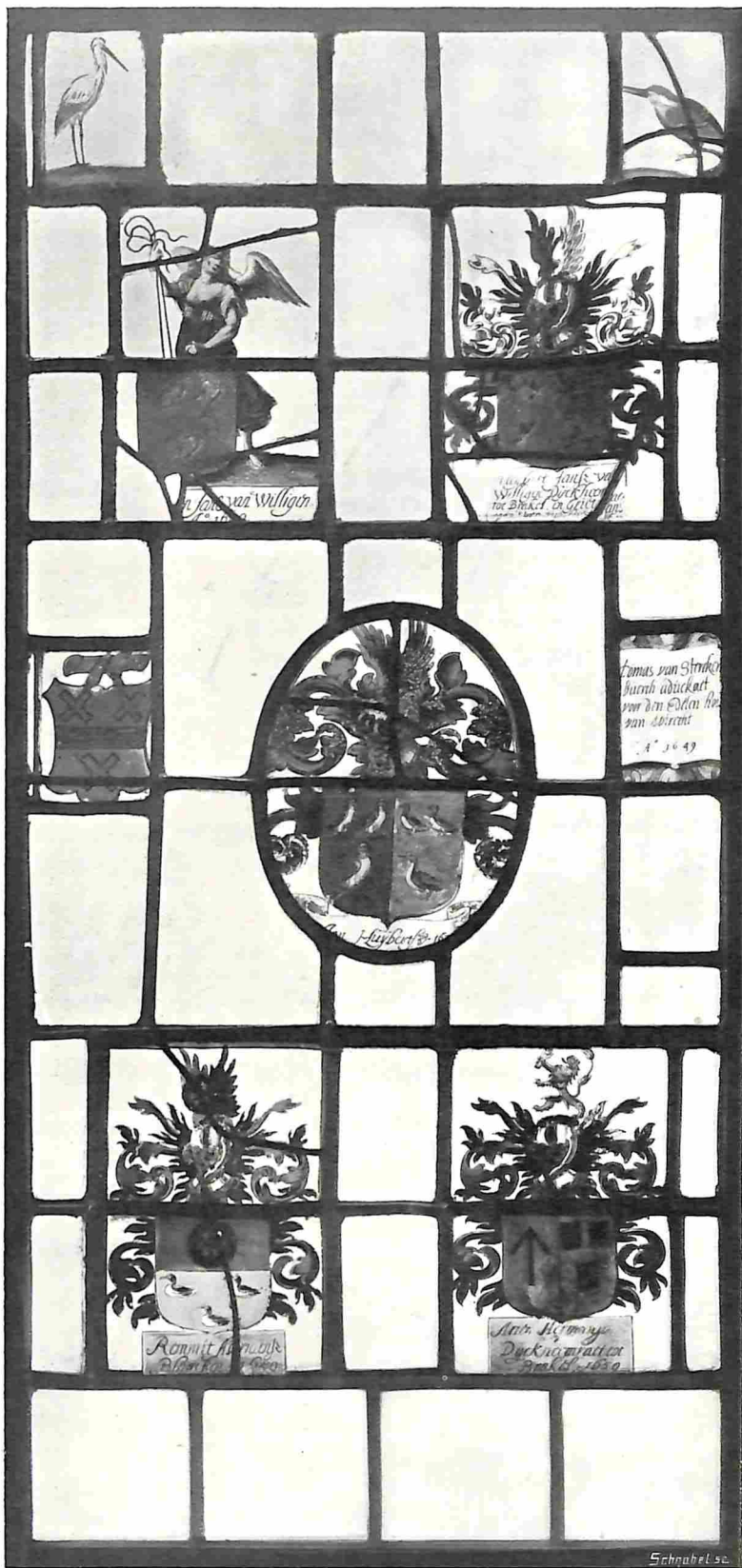
„Vermaledijd”, kreet de heer van Raesfelt, en machtiger omklemde zijn vuist het gevest van zijn zwaard.

De ridder stormde de zaal uit, met rauwe stem riep hij om een ros, wild-vloekend reed hij weg. Hij bemerkte het booze aardmannetje niet, dat zich tusschen 't struikgewas verborgen hield, hij hoorde het kwade lachen niet, noch de sissende stem, die van haat.

„Minnen, minnen, minnen — 't is ongelukken spinnen — minnen, minnen — minnen, al verliezen en niets winnen — rijd nu vlug — Satan op uw rug — minnen — minnen — minnen — haal den Duivel binnen — helse gloed — onheil tegemoet. . . .

Minnen, minnen, minnen” —

Zonder spijs en drank te nuttigen, het paard rust te gunnen,

HET SPYKER EN HET HUIS TE BRAKEL.

DE THANS UIT DE HAL VAN HET KASTEEL VERDWENEN
OUDE GEBRANDSCHILDERDE RAMEN.

Raam van vijf en veertig ruiten. Zes wapens en twee ruitjes met voorstellingen van een ooievaar en een ijsvogel. Onder de wapens: Jans van Willegen Ao 160; Huibert Jans van Willigen, Dijkheemraet tot Brakel en Griet. . . ; Jan Huijbertsz, 16. . . ; Rommit Adriaensz Blancken 1659; Tomas van Sterckenbuerch, advocaat voor den edelen hove van Utrecht Ao 1649; An. . . . Hermansz Dijkheemraet tot Brakel 1659.

reed de heer van Raesfelt. Hoe meer hij Noordwaarts reed, hoe meer lachende gezichten hij zag. Ieder wist zijn schande. Hij staarde naar 't blanke zwaard. Spoedig zou het rood zien van bloed.

De zon ging op, en onder, de zon ging op, en onder, de zon ging op.

Nog weifelde het licht.

Toen zag de heer van Raesfelt haar komen. Aan de hand voerde ze haar zonderlingen geleider, die klepte met eenklankigen klap. Ze bleef staan, nadat ze hem had ontwaard. Ze leunde tegen een boom, den melaatsche loslatend.

„Houd u tot den dood bereid”, kreet de heer van Raesfelt.

„Tot den dood ben ik wel bereid”, zeide ze met zoeten glimlach, „want weet, dat ik 't geluk heb gevonden bij dezen man. Is hij niet schoon van aangezicht?”

Verwonderd zag haar de ridder aan. Hij liet het zwaard zinken. Hij zag haar aan, als een kind een mensch van vreemd ras.

Wat was deze vrouw, die hoog voor hem stond, als had ze een goed gebed gebeden?

Smartelijk kreunde hij.

„Dood me”, glimlachte ze.

„Ik kan niet”.

„Mijn haat is krachtiger dan de dood. Zie!”

Ze nam den dolk, dien de heer van Raesfelt herkende: het was die, welken hij den pelgrim uit Kortrijk had gegeven.

„Niet doen — vergiftig is die dolk. Een schram... doet je sterven...”

Ze ontblootte haar blanken arm, en raakte het vel met de venijnige punt. Maar den schoonen heer van Raesfelt zag ze niet aan, den melaatschen gold haar blik, en ze kuste hem op zijn misvormde lippen.

„Zelfs in den dood haat ik den man, die mij met geweld ontvoerde. Vrij maakt de dood. Den melaatsche heb ik lief. Ik kus zijn mond. Aanschouw het, machtige heer van Raesfelt. Zóó wreekt Machteld zich”.

Ze zonk ter aarde. Haar brekende blik, 't laatste licht van haar oogen was voor den melaatsche. „Dat is mijn haat”, murmelde ze, stervende.

De heer van Raesfelt wendde zijn ros.

Hij drukte de zijden van het dier met sterke knie. Het steigerde.

Een windvlaag was het, die langs de dorpen zweepte, niet de heer van Raesfelt. Wanneer het stormt op de heide, zeggen het nog de oude menschen:

„Raesfelt raast”.

Hij reed het moeras van Koeverden tegemoet. Hij zocht een bodemzwakke plaats. Paard en ridder zonken weg in de diepte.

Toen grinnikte 't booze aardmannetje — hij stond met waaierende baard bij het verborgen graf, en hij zeide zacht voor zich heen: „Wat zoeken de menschen de min, die ten verderve voert?”

JOSEF COHEN.

OM EN BIJ DEN OORLOG.

IV. IN HET GEBOUW DER AUGUSTIJNEN.

Een groot, hoog, ver boven de naastliggende huizen uitstekend gebouw, „langs het kanaal”, den breeden voorgevel versierd met tal van kunstvol in den steen gebeitelde figuren, een der mooiste overblijfselen te Maastricht der vroegere Renaissance-bouwkunde. Boven de hoofddeur in nauw leesbare letters:

D. O. M.
Beatae Mariae
SS. Pontificibus
Augustino et Huberto
Sacrum 1659.

welke beteekenen, dat dit huis oorspronkelijk is gewijd geweest aan de Maagd Maria en aan de H.H. Augustinus en Hubertus. Tal van lotsverwisselingen heeft het gezien in den loop der eeuwen.

In 1659 voltooid door de milde giften van den commandeur der Duitsche orde, Hendrik van Amstenrade, mocht het twee jaren later als Kerk worden ingewijd door den wijbisschop van Luik.

Tot 1 Sept. 1796 mocht het klooster der Augustijnen, zooals het in den volksmond heette, blijven voortbestaan, getrouw aan zijn verheven doel, toen het bij de wet van 15 Fructidor an IV, uitgevaardigd door de fransche Republiek, werd opgeheven; de prior Leopold Clerx, 12 priesters, 7 broeders en 2 novicen werden verjaagd. Na hun vertrek werden de kloostergebouwen en de kerk in militaire fourage-magazijnen herschapen.

In 1825 werd de kerk in tweeën gescheiden: de kloostergebouwen werden gedeeltelijk gebruikt als teekenschool, gedeeltelijk als zittingzaal van den militieraad en garnizoenskleedingmagazijn.

In 1830 werd de kerk weder in gebruik genomen door de militairen; in 1834 heeft zij gedurende korten tijd gediend tot schouwburglokaal voor het garnizoen, om in 1835 tot school te verstrekken voor de kinderen der armen.

In 1876 werd een gedeelte van het klooster, dat van 1863—1865 tot provinciaal museum had gediend, afgebroken.

Daarna heeft het weer zijn vroegere bestemming herkreten, is het immer geweest de stedelijke leerschool voor minvermogende kinderen.

Zóó tot voor enkele weken, zóó tot de oorlog is ontbrand, slechts enkele uren van ons verwijderd.

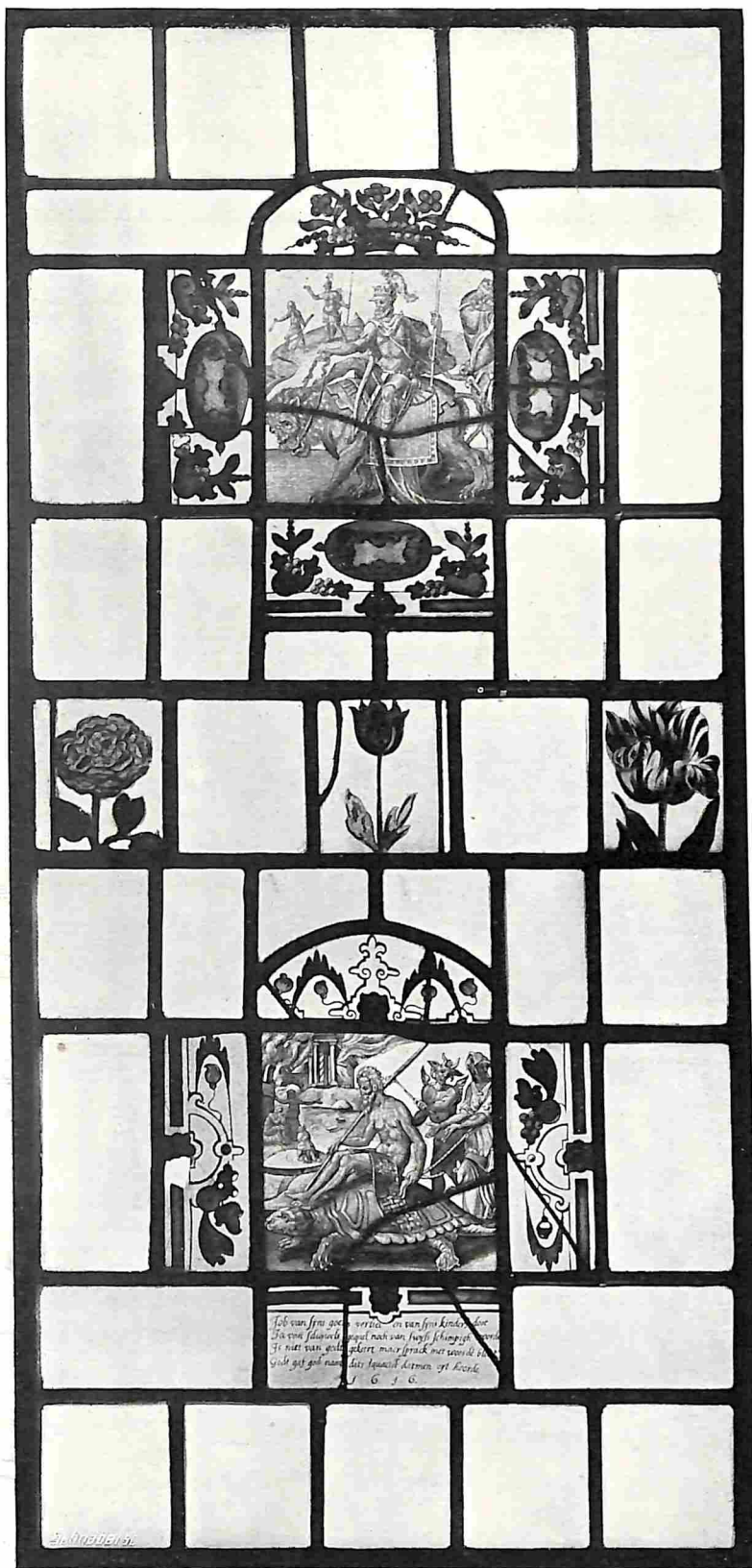
Een Titanenarbeid is toen hier verricht.

In een tijdruimte van slechts vier-en-twintig uur is door de afdeling Maastricht van het Roode Kruis, onder directie van Dr. D. Brocx, dat geheele reuzengebouw hervormd tot hospitaal, is er ingericht een vertrek voor de uitgebreide administratie en correspondentie bestemd, de oude schoollokalen herschapen in magazijnen van genees- en verbandmiddelen, in keuken, operatiekamers en een twaalfstal ziekenzalen; in ieder dezer langs de heldere witte muren een tiental bedden.

Ik heb alles gezien, alles met eigen oogen aanschouwd.

Ik heb vurig bewonderd, maar ik heb ook diep beklagd.

Ik heb bewonderd die jonge meisjes, dochters onzer voorname ingezetenen, de vrouwen met in den lande bekende namen, gewoon te verkeer en te ontvangen in deftige salons,

HET SPYKER EN HET HUIS TE BRAKEL.
DE THANS UIT DE HAL VAN HET KASTEEL VERDWENEN
OUDE GEBRANDSCHILDERDE RAMEN.

Raam van vijf en veertig ruiten, met twee episodien uit het leven van Job, omgeven door ornamenten en onderschriften. Op elk raam nog drie ruitjes met afzonderlijke voorstellingen van tulpen en vogels. Onderschrift:

Job van sijns goeds verlies en van sijns kinders doot
Ja van 's duijvels gequel noch van 's wijfs schrapigh woorden
Is niet van Godt gekeert maer sprack met woorden bloot
Godt gaf Godt nam dits quaetst dat men oijt hoorde.

1616.

plaats te nemen aan weelderige feestmaaltijden, thans met dienstbodenschort om de eenvoudige kleedij, boenend, schrobbend de vloeren, wasschend de borden en schotels, reinigend de voeten der aan hunne zorgen toevertrouwde zieken, verbindend hunne dikwijls afzichtelijke wonden.

Ik heb bewonderd de geneesheeren, de leden van het Roode Kruis-comité, die met bijstand van vriendelijke nonnetjes en van verpleegsters geheel belangeloos hier arbeiden, hier hunne zorgen wijden.

Ik heb bewonderd de kloosterbroeders van de Brusselsche straat, die elken dag het krachtig smakelijk voedsel brengen voor deze ongelukkigen.

Dezen allen heb ik bewonderd, maar tegelijk heb ik met diepe deernis beklagd, de hier op hun legerstede uitgestrekte slachtoffers van dezen in onze onmiddellijke nabijheid woedenden krijg, alle jonge mannen in den bloei, in de kracht van hun leven.

Een tiental Belgen, allen vereenigd in één zaal.

De overigen Duitschers, verwond in de gevechten bij Visé en Luik; bijna allen groote bonkkerels, met goedge, blauwe oogen, die ernstig voor zich uitstaren; bij mijn binnentreden allen, als reflexbeweging de hand van den niet verwonden arm aan het hoofd, den militairen groet.

Een jonge Maastrichtsche dame hier, hun trouwe verzorgster, die zich terstond welwillend bereid verklaart, mij de gevraagde inlichtingen te verstrekken: — hier, deze — en zij wijst mij een jongen met groote onschuldige kinderoogen, die vroolijk voor zich turen, deze is een Mecklenburger met een schot door beide longen; toen hij hier werd gebracht, koesterden de doctoren weinig hoop hem te redden; gelukkig hebben zij zich vergist; ziet u maar, de koorts is ook veel minder; op het oogenblik bijna zelfs geen verhooging en zij wijst mij het boven zijn bed met punaises aan den muur vastgehecht papier met graphische teekening der koortshoogten, van het aantal der polsslagen en van den aard der verwonding. Daarnaast een ander biljet waarop:

Roode Kruis-Ambulance
Maastricht—Augustijnschool

Den 1914 is in de Ambulance opgenomen en vervolgens: naam, voornamen, geboortedag, woonplaats, straat, geloofsbelijdenis; naam, voornamen hunner vrouwen, van hun vader, van hun moeder met bijvoeging van hunne woonplaat- sen en beroep.

„Ziet u”, mijne geleidster, „de koorts wordt elken dag minder; ’t gaat dan ook al veel beter met hem”.

„Jao jao, iek verstao ’t geet better mit mi,” lispelt hij zachtkens, terwijl de groote lichte oogen vreugdevol lachen.

„Stil Arnt”, terstond zijn trouwe oppasseres, „je weet wat de dokter je gezegd heeft: „niet spreken”.

Vriendelijk kijkt hij haar aan, dankbaar voor hare berisping. Ik heb hem geen vragen durven stellen, uit vrees, hem in verzoeking te brengen het verbod zijner helpster te overtreden.

Naast dezen een reus, een Berlijner met schoten door de dij.

„Met dezen kunt u wel spreken”.

„Hoe gaat het met je”, luidt mijn eerste vraag.

„Schön, wunderschön mein Herr; wij hebben het hier toch ook zoo goed; het gnädiges Fraülein is zoo lief en hartelijk voor ons,” en ook deze met dankbare blik naar haar: „Sie ist unsere Schutzengel, Herr;” ik had vroeger nooit van Maastricht gehoord, maar nu zal ik het mijn leven lang niet meer vergeten, und das gnädiges Fraülein ook niet, dat verzeke ik u.”

„Dus je bent tevreden?”

„Und wie — Herr Gott und wie!”

„Je zoudt dus niet gaarne weer terugwillen in den oorlog.

„Ja, wat zal ik u daarop antwoorden; voor mij zelve wel; zeker, zeker, ik zou wel weer willen meevechten; ik ben een sterke kerel, mijnheer; ik had zoo graag een dozijn van die Franzozen of nog liever van die smerige Engelschen neergeslagen, dat zijn toch onze echte vijanden, niet de Belgen, dappere en kranige kerels, maar ’t is toch geen partij voor ons en nu moeten het juist dezen zijn, die ’t mij geleverd hebben, dat ik geen Franzoos of Engelanders zal te zien krijgen — bedonderd, maar daar is nu eenmaal niets aan te doen; ik heb mijn plicht gedaan, der Kaiser kan tevreden over mij zijn en ook mijn bruid; die moet u eens zien, mijnheer,” en van onder zijn kussen haalt zij hand een photographie van jong, ongeveer twintig-jarig meisje met mooie blonde vlechten om het ronde Germaansche hoofd gewonden — is ze niet mooi, mijnheer?

„Mijn compliment”.

„En ook zóó lief — u moet eens lezen, wat zij schrijft,” terwijl hij mij een brief overreikt.

Bij eenig aarzelen mijnerzijds: neen, neen mijnheer, geneert u niet, als ik het u nu toch zelf vraag, en dan lees ik een lang, lang epistel van gewoon burgermeisje met vele taalfouten, en aaneenschakeling van liefdesbetuigingen en trots; trots — omdat zij eenmaal de vrouw zal worden van den man, die zijn bloed heeft vergoten voor zijn „kaiser und vaderland”.

’t Is een obsessie, een fanatisme, dat „Kaiser und Vaterland”, dat ik telkens en telkens zal hooren uit den mond van iederen Duitscher.

Ik heb mij gewend tot een anderen gewonde, met geheel doorschoten verhemelte, ook een Mecklenburger, en deze vertelt mij in schier geheel onverstaanbare klanken van zijn groot geluk: hij had onzen Prins Hendrik, den man van onze Koningin Wilhelmina, sein Landsmann, gezien, toen deze het hospitaal had bezocht!

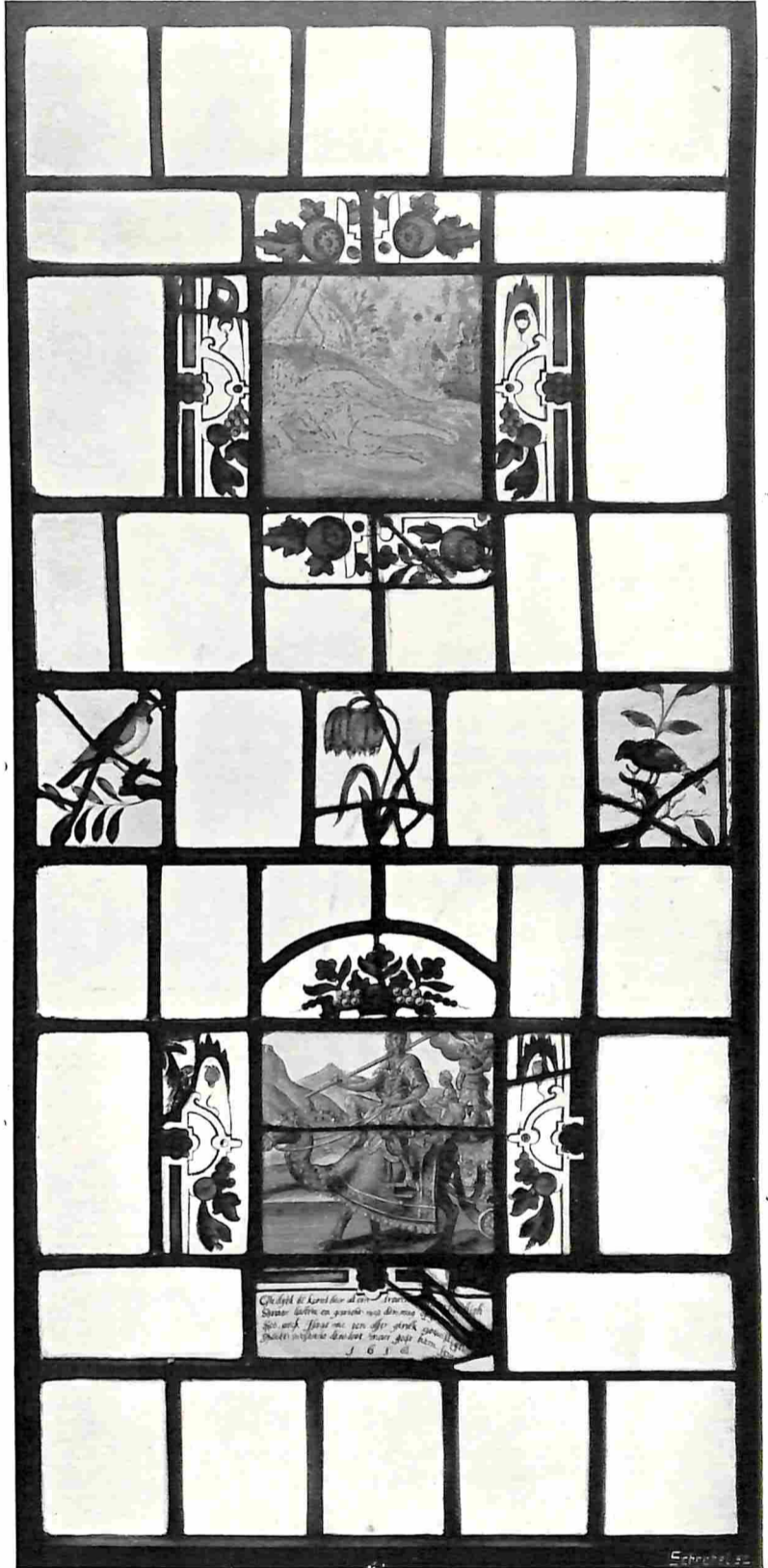
Op dit oogenblik treedt een der comité-leden van het Roode Kruis binnen, torsend een hoogen stapel van „Die Woche.”

De oogen glinsteren, de armen strekken zich uit met open handen en weldra lezen allen met gretigen wellust hun taal in het vreemde land.

„’t Ziet er hier feestelijk uit”, wend ik mij weer tot de jonge dame, terwijl ik wijs op de bloemen en ruikers in vele vazen op de vensterbank.

„Die worden ons dagelijks gezonden, niet alleen door de bloemisten, maar ook door particulieren, en ik verzeke u, ze hebben plezier van hun geschenken; des avonds moeten de bouquetten op last van den dokter uit het lokaal verwijderd worden, en wilt u nu wel gelooven, dat het eerste wat ze des morgens vragen bij hun wakker worden, is „om de bloemen weer in de kamer te brengen.”

En dat zijn dezelfde mannen, de helden, die onversaagd met koude koelbloedigheid den dood zijn tegemoet gegaan, die met kalm overleg, met wreed cynisme gedood hebben den evenmensch,

HET SPYKER EN HET HUIS TE BRAKEL.

DE THANS UIT DE HAL VAN HET KASTEEL VERDWENEN
OUDE GEBRANDSCHILDERDE RAMEN.

Pendant van het op de vorige bladzijde afgebeelde raam en in hoofdzak daaraan gelijk. Onderschrift:

Ghelyk de kemeldier al om draecht onverschilligh
Swaer lasten en gewicht met den rug opghe....
Soo oock Isaac me ten offer ginck gewilligh
Niet vresende den doot maer Godt hem spa....

1616.

die hun nooit eenig leed heeft berokkend, dien hij vroeger nooit heeft gezien.

„'t Zijn niet alleen bloemen, die de Maastrichtenaars ons zenden”, vervolgt de vriendelijke spreekster, „maar ook vruchten, chocolade en vlaaien, en daar zijn zij dol op, dat is hun grootste tractatie, en dan boeken, mijnheer, boeken; na den oorlog kan het Roode Kruis-comité een geheele bibliotheek inrichten alleen van de boeken, die wij hier hebben gekregen”.

In een andere zaal weer op bedden, andere gewonden, ook met Duitsche boeken in hunne handen; ik zie er een, hartelijk lachend bij het lezen der *Fliegende Blätter*, en vlak naast dezen zijn wapenbroeder, het geheele gezicht bedekt onder gaasdoek, ter beschutting van zijne afschuwelijke open wonden tegen de vliegen. „Zijn geheele kaak zijn bovenlip, zijn tanden, alles is weggeschoten”, verklaart mij de in deze zaal dienstdoende verpleegster; „'t is alles open en vol geronnen bloed tot in de keel; daar kan men zoo inkijken — wilt u soms eens zien, mijnheer,” terwijl zij zachtkens het gaas grijpt om het te verwijderen.

„In 's hemelsnaam niet, juffrouw”.

„Ik dacht het wel mijnheer; de eerste keer is het ook verschrikkelijk om te zien; ik ben er wel aan gewend”.

„Maar hoe moet de man nu eten, juffrouw?”

„Ja dat gaat niet gemakkelijk; eerst moet de geheele mond met watten schoon gemaakt worden en dan moet de zuster met suikerlepeltjes hem de bouillon en de melk er ingieten; dat vond ik in de beginne het vreeselijkste, maar ook daaraan ben ik nu gewend”.

„Bestaat er nog eenige kans, dat hij in leven blijft?”

„O zeer zeker, gevaar voor zijn leven bestaat er niet”.

„Ik zou toch liever dood zijn in zijn plaats; 't moet toch verschrikkelijk zijn, je geheele leven lang als schrikwekkend monster te moeten rondloopen”.

Gelukkig zal dit nog niet bepaald noodzakelijk zijn; door eene plastische operatie zal nog veel van dat gezicht terecht komen, zooals onze chirurg verzekert.

Midden in de zaal twee nog jonge mannen, beide een arm in doek gewikkeld, voor een tafel, oplettend bestudeerend een oorlogskaart, met tal van vlaggetjes doorpriemd.

Een hunner met knap, schrandere gezicht onder zwarte recht-opstaande haren; een krachtig, vastberaden willen in de donkere oogen ter weerszijden van den rechtgelijnden neus. Deze is fährnich, fluistert mij de juffrouw toe.

Hij heeft het niettemingehoord, staat onmiddellijk op en stelt zich in positie voor mij.

„Waar zijt gij gewond geworden?”

„Bij Luik, mijnheer, een van de eerst gevallen”.

Zijn eenigzins vreemd, mij onbekend accent, doet mij vragen: „waar komt gij vandaan?”

„Van Oost-Pruisen, van het zooveelste regiment”.

„Zijt gij erg verwond?”

„Een kogel in den bovenarm”.

„'t Spijt u zeker, dat gij niet meer kunt meevechten, niet waar? „Ja zeker, mijnheer, mijn regiment staat nu het dichtst bij Parijs; als ik dat ongeluk niet had gehad, dan zou ik nu luitenant geweest zijn”.

„Of...”

„Of dood, wilt u zeggen, nietwaar?”

„Ja”.

„Dan zou ik gevallen zijn voor mijn Kaiser und Vaterland”. — alweer datzelfde.

„'t Zou toch voor uwe ouders verschrikkelijk geweest zijn; u bent nog zoo jong; u hebt 't geheele leven nog voor u”.

„Ik heb alleen nog maar mijn vader; moeder is al lang dood en toen ik afscheid van hem nam, heeft vader tot mij gezegd; „jongen, doe je plicht en of je dan terugkomt of niet, of ik je weerzie of niet, ik zal trotsch zijn, dat je mijn zoon bent of geweest bent, dat je mijn naam draagt of gedragen hebt”.

— Nu, vader kan trotsch op mij zijn, ik heb mijn plicht gedaan; toen ik verwond ben geworden, stond ik in het eerste gelid”.

Een individu in 't laatste bed, in de donkerste hoek, het verst verwijderd van het venster, een kerel met valsche loensche oogen, spiegels van alle lage dierlijke hartstochten, oogen die onrustig dwalen in hunne kassen en tevens brutaal uitdagend kijken: de kaakknobbels steken wijd uit het bleeke groesels gezicht — echte boeventronie, type van misdadigerskop uit het werk van Lombroso; de bloote in doek rustende arm, waaraan bengelt zware zak, van den pols tot aan den elleboog getatoueerd met vrouwenfiguren en obscene voorstellingen.

Een Berlijner uit Moabit, de buurt der prostituées en dieven.

Hij, de door zijn landgenooten uitgeworpene, de verachte, de als pest geschuwde: geen hunner, die hem een enkel woord toespreekt, of met een blik verwaardigt.

„Hij is wel in deze zaal”, vertelde mij de Fährnich, „maar hij hoort hier niet, hij is gewond, maar niet door den vijand; stomdronken, waggelend over den weg, heeft een automobiel hem aangereden, zijn arm op twee plaatsen verbrijzeld; dat zou het ergste nog niet zijn, maar 't is ook een dief, een gemeene liederlijke gauwdief, die onze geheele natie blameert; toen ze hem hier ontkleed hebben, hebben zij twee flesschen wijn en ook een kleine pendule in zijn zakken gevonden.

„Is 't geen schande, geen oneer voor ons, met zoo'n kerel, zoo'n patzer op dezelfde zaal te moeten vertoeven, dat muilwerk altijd voor je te zien — 't kan nu eenmaal niet anders, heeft mij de dokter geantwoord, toen ik hem beleefd verzocht heb, dien schavuit te verwijderen uit ons gezelschap — 't kan niet anders; hij moet toch ergens liggen en alle andere zalen waren vol.

„Laat hem dan crepeeren, heb ik mij laten ontvallen; 't was niet erg beleefd, mijnheer, niet erg fatsoenlijk of beschaafd; 't zijn geen woorden, die passen in den mond van een Duitsche Fährnich, als hij spreekt met een man, zooals onze dokter; maar ik was boos, ik was woedend en dan zeg je wel eens dingen, waar je later spijt van hebt en dat heb ik, auf Ehrenwort, dat heb ik, maar toch houd ik vol, mijnheer, dat het verreweg het beste zou zijn, als hij maar dood ging, want zoodra ik weer op vrije voeten ben, en zoo gauw ik weer in Deutschland ben, dan maak ik rapport van hem, dan wordt hij toch gefusilleerd en al de moeite en zorgen van onzen goeden dokter zullen dan toch te vergeefs zijn; die arm, die weer beter zal worden, zal hij toch nooit weer gebruiken, dat zweer ik u”.

Ik heb gezwegen; ik heb niet durven uiten mijn denken dat, als waar zijn de geruchten, reeds in 1870 verspreid en thans weer herhaald, er velen, weer in Deutschland teruggekeerd, den kogel zullen krijgen van wege... de pendules.

Andere zalen heb ik bezocht, andere gewonden gezien, van anderen hunne verhalen gehoord; ik kan ze niet allen weergeven; mijn schetsen zouden te eentonig worden.

In de op dit oogenblik leeg operatiezaal heb ik Dr. van der Goot ontmoet, den aan dit hospitaal verbonden chirurg, den man, die ook reeds in den Transvaalschen oorlog de trouwe, bekwame helper is geweest der gewonde Boeren. Ik heb hem gevraagd, hoevelen hij van al deze ongelukken in het leven dacht te houden.

Bijna allen, mijnheer, heeft hij mij geantwoord, zonder aarzelen, met bewuste overtuiging.

„Bijna allen”, die zonder hulp van het Maastrichtsche Roode

Kruis-comité ongetwijfeld ten doode zouden gedoemd geweest zijn; „bijna allen” die jonge mannen, echtgenooten, vaders en zonen, de meesten, verreweg de meesten de kostwinners hunner gezinnen — „bijna allen” behouden, teruggegeven aan de Maatschappij.

Prachtig, schitterend resultaat, behaald door de rusteloze arbeid van ons Roode Kruis-comité, door de toewijdende zorgen van onze Maastrichtsche dames, maar vooral door de onbekrompen offervaardigheid der bewoners onzer veste.

„De milddadigheid is hier groot, mijnheer, inderdaad heel groot, daar kan Maastricht trotsch op zijn”, heeft Dr. van der Goot mij verzekerd.

Mr. L. H. J. LAMBERTS HURRELBRINCK.

EEN EIGENAARDIGE ROOS.

IS dit nu een Roos, zullen onwillekeurig veel lezeressen en ook lezers van „Buiten” vragen, wanneer zij de op deze bladzijde geplaatste afbeelding bekijken, maar dat heeft niets weg van een Roos. Bloemen zijn er niet aan en een Roos moet toch bloeien, anders is het geen Roos.

Stelt u gerust, waarde lezeressen en geachte lezers, deze afbeelding is er werkelijk een van een Roos, al heeft zij er weinig van, maar het is er een, die geen aanspraak maakt, om haar bloemen bewonderd te worden, doch om haar bladeren en nog meer om haar stekels.

Een Roos bewonderen om haar stekels, dat is nu weer iets nieuws, hoor ik velen reeds zeggen. Van die nare dingen heb ik nooit anders dan last gehad en de kweekers, die zich zoo druk maken met wat zij het verbeteren der bloemplanten noemen,

EEN EIGENAARDIGE ROOS.
(*ROSA SERICEA PTERACANTHA*).

mochten zich er wel eens op toeleggen, om die lastige prikkels te doen verdwijnen.

Maar ik vraag U in gemoede, zou een Roos zonder stekels nu werkelijk nog een Roos zijn, zou er niet wat van haar eigenaardigheid door verloren gaan, zoudt Gij nog met het zelfde genoegen van haar geur genieten, wanneer Gij niet tevens moest oppassen u niet te prikken. Heusch, ik geloof het niet.

De hier bijgaande afbeelding nu is die van *Rosa sericea pteracantha* en wanneer wij de naam van deze soort eens nagaan, dan zien wij, dat de soortnaam *sericeus* beteekent: zijdeachtig en dat de variëteitsnaam werd samengesteld uit de beide Grieksche woorden pteron of vleugel en acantha of doorn. Het is dus de Roos met zijdeachtige bladeren en vleugeldoorns.

Deze naam is dan ook volkomen juist. De bladeren zijn samengesteld en bestaan uit zeven tot negen blaadjes, die zacht en zijdeachtig behaard zijn, waardoor zij een glanzende, zilverachtige tint hebben. De twijgen zijn dicht bezet met groote, breede stekels, die tot bijna twee centimeter breed en 1 c.M. lang kunnen worden en die vurig vermillioen rood zijn.

De twijgen met haar zacht zilverachtige bladeren en donker vermillioen roode stekels leveren zoo'n prachtig gezicht op, dat deze Roos ongetwijfeld onder de mooiste en interessantste sierheesters kan gerekend worden, al zijn de bloemen dan ook van betrekkelijk weinig beteekenis.

Om haar op haar fraaist te zien, moet men zorgen, dat zij telken jare krachtige, jonge scheuten maakt. Het is dus noodig haar in een voedzamen, doch goed waterdoorlatenden, niet te lichten grond te planten. Ieder voorjaar moet zij flink diep ingesnoeid en, voordat zij gaat uitloopen, behoorlijk gegierd worden. Zoo behandeld, maakt zij, zooals het exemplaar op de afbeelding, scheuten van meer dan 2 M. lengte, dicht met fraaie stekels bezet. Daar deze soort afkomstig is uit Indië moet zij óf beschut staan, óf des winters licht gedekt worden.

E. TH. W.

BIJGELOOF IN EN OM KONINGSBERGEN.

DE vesting Koningsbergen, die thans algemeen de aandacht trekt als het sterkste punt in de verdedigingslinie van de Duitschers in het Oosten, heeft in langvoorbijge tijden veel zonderlinge gebeurtenissen geboekt in de oude stadskronieken. Vechten er thans de Pruisen met de Russen om de overwinning, in den herfst van 1588 en in Maart van het volgende jaar was Koningsbergen eveneens het centrum van een krijg op leven en dood, doch nu niet van door oorlogszucht opgezweepte menschen, maar van... kraaien, kauwen en raven. De kerk en het raadhuis vormden er het slagveld en verwoede aanvallen werden uit galmgaten en van achter den weergang ondernomen. Nadat dit raadselachtige gevecht den heelen dag geduurd had en de dieren uitgeput in hun schuilhoeken teruggetrokken waren, kwam er den volgenden nacht onverwachts een helderschijnend licht, dat doordrong in de smalle straatjes en stegen. Daar de sfeer van het geheimzinnige toen nog een factor van groote beteekenis was in het volksgeloof van het oude land der Pruzzi en tot 1157 nog een raaf met uitgespreide vleugelen aan een staak bevestigd, gold als oorlogsbanier, wist men niet beter te doen dan de herinnering aan dit vreemde feit levendig te houden door boven den ingang van het raadhuis een tweetal tegenover elkaar zittende kauwen of raven te schilderen, welke omstreeks 1840 nog daar te zien waren, terwijl een andere uit ijzer gesmeede raaf, volgens de annalen van het gemeentehuis eens geplaatst op den benedensten gevel, toen reeds was weggenomen.

Dat de geesten, waarmede de oude Germaansche volksrelegie de natuur overvuld dacht, dikwijls jaren vooruit een gewichtig gebeurtenis aankondigden, is een algemeen ook binnen onze grenzen aangenomen feit. En daar de raven in den reuk stonden van het benijdenswaar-

KONSTANTINOPEL.
OVERBLIJFSELEN VAN DE VESTINGWERKEN DER STAD, DAGTEEKENDE UIT DEN
TIJD VOÓR DE HEERSCHAPPIJ DER TURKEN.

dige bezit van een zeldzaam sterk geheugen, dat ze geerfd zouden hebben van een der aan Odin, den Ravengod gewijde vogels Mugin, het verstand en Munir, het geheugen, valt het ligt te begrijpen, dat men een elf jaren later uitgebroken ernstig meeningsverschil tusschen raad en burgerij van Koningsbergen over een stuk weiland in verband trachtte te brengen met de op kerk en stadhuis gevoerden ravenoorlog van 1588.

In die jaren schijnt het te Koningsbergen lang niet pluis geweest te zijn, want ook het jaar 1590 heeft zijn vreemde stadshistorie geboekt voor het verwonderde nageslacht. Toen toch werden de eenvoudige burgers in den laten avond tusschen 10 en 12 uur opgeschrikt door het geraas, dat een zwart vurig paard maakte, dat rennende door alle straten en stegen met zijn hoeven vuur uit de keien sloeg en ten slotte, moegehold, zijn weg zocht naar de Berrekowsche poort, waarvan de binnenpoort openstond en de buitenste gesloten was met het doode paard ervoor. Maar dit bleek slechts schijn te zijn, want toen de portier behoedzaam naderde, sprong het plots brieschend op en verdween in het veld. De animistisch-voelende bewoners van de oude stad in het barnsteenland brachten natuurlijk dit paard in verband met een juist dien nacht uitgebroken geweldigen brand, waarbij dan de duivel in den vorm van het vurige ros de vlucht zou genomen hebben.

Met zekerheid den oorsprong aan te geven van deze trekjes van het Koningsbergsche volksgeloof is niet mogelijk, maar het zullen wel uitvloeisels zijn van hun driegoden-vereering, welke wel een der meest interessante afwijkingen was van het algemeene geloof der Noord-Duitsche volksstammen. Ofschoon veel bestreden, en als een verdichtsel beschouwd, dat door Simon Grunau

KONSTANTINOPEL.
STRAAT IN EEN TURKSCH WIK.

in de wereld heet gebracht te zijn, hechten vele inwoners nog aan de geheimzinnige mythen van de goden Perkunos, Pikollos en Potrimpos. Wat er ook van aan moege zijn, zeker is het, dat lang na de invoering van het Christendom, tot zelfs in de 17e eeuw, Perkunos nog werd aangeropen als god van den hemel en het onweer. Maar overigens bestaat er een onmiskenbare parallel met de andere volksgelooften, en werd alles, wat binnen hun waarnemingsveld lag, verheven tot bovennatuurlijke wezens, welke als zon, maan en sterren, ook als dieren goddelijke eer genoten. Toch zal men bij studie geen eigennamen aantreffen, maar alleen appellatieven, zooals een „hofhoeder”, een „golvenblazer”, een „bruller” voor den windgod, een god voor het rundvee en ook een voor de bijenvrinden, de laatste „Summerin” geheeten.

Want de bijenteelt was sedert overoude tijden in geheel Oost-Pruisen zeer in zwang. Nog herinneren enkele plaatsen in hun namen als Beutnerdorf bij Orteldburg en Bienau bij Liebenmühl aan het oude imkerbedrijf en de dorpsgeschiedenis heeft overal opgeteekend, dat er bijna evenveel imkers als werklieden en hout-hakkers gevonden werden. In plaats van korven werden oude sparren gebruikt, de nu hier en daar nog als cultuur-gedenkteekenen bewaard gebleven „Beutkiefen”, zooals onder meer nog in het stadspark te Döringen, terwijl de eerwaardigste van alle Oost-pruisische bijenboomen wel gevonden werd in het Forst Raudnitz.

Het boerengelooft omgeeft die oude boomen met sagen en legenden, die een groote plaats innemen in de anecdoten en verhalen van bijgeloof. Zoo neemt men in Masuren op Goeden Vrijdag voor zonsopgang een bord met grof meel en strooit dit, om de bijenboomen gaande, er tegen uit, zeggende: „Gij Bijen en Koninginnen, laat u neder op de akkers en weilanden van uwen heer, zooals de Heer Christus geboden heeft, was en honig te verzamelen”.

Maar nu een onderdeel van den huiveringwekkend grooten oorlog hier in deze van het moderne leven zoo lang teruggedrongen landstreek wordt afgespeeld en dorpen en steden verwoest worden, zal men zeker geen ontzag hebben voor de oude boomen van het nijvere imkervolk in de landen rond Koningsbergen. Maar hoe ook de jongste gebeurtenissen hier veranderingen in het leven zullen roepen, welke ingrijpend zullen optreden in de geheimzinnige geloofsfeer van het boerenfolk, toch hebben de animistische gedachten hier, evenals elders, iets, wat hun onderscheidt van het koude materialisme en gaven zij een zekere bevrediging aan ziels-behoeften, welke althans eenigszins het zoo moeilijke bestaan onder een ruw vastelandsklimaat en bij ongunstige economische toestanden verlichtten.

D. J. VAN DER VEN.

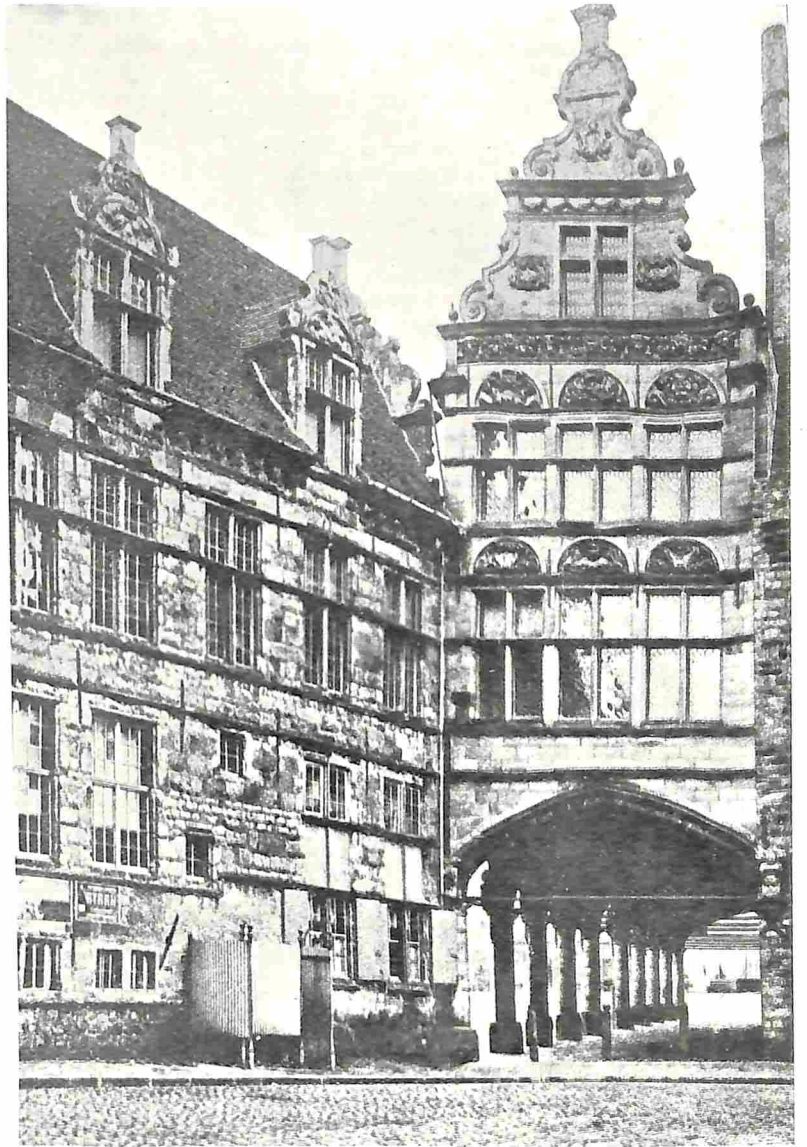
Kleurwisseling bij bloemen.

WANNEER de kastanjes in Mei haar volle schoonheid ontplooiën en overall tusschen het jonge, frissche groen haar vroolijke bloemenkaarsen prijken, valt er aan deze bloemen iets zeer interessants waar te nemen. Beschouwt men de zacht-witte kaars kort na het ontluiken der bloemen, dan ziet men, dat elk bloempje rondom den stengel met een zwavelgele vlek versierd is. Deze gele kleur blijft eenige dagen onveranderd, doch daarna bemerkt men tot zijn verbazing, dat de vlek een andere kleur aanneemt en na korten tijd een diepe, karmijnroode tint heeft gekregen. Bij de eene bloem na de andere vindt deze verandering plaats en zag men in het begin van den bloeitijd niets dan

Foto Haagsch Ill. Bureau.

DE IN DE AFGELOOPEN WEEK, AAN HET STRAND TE KATWIJK AANGESPOELDE VINVISCH, DIE VERMOEDELIIK IN AANRAKING MET EEN MIJN IS GEKOMEN EN ZODOENDE GEDOOD. DE STAART VAN HET DIER IS GEHEEL WEGGESLAGEN.

EEN MOOI HOEKJE ACHTER HET STADHUIS TE YPEREN.

gele vlekken, na verloop van eenigen tijd ziet men enkel roode. Wat heeft dit merkwaardige verschijnsel te beteekenen?

De bevruchting der kastanjebloesems geschiedt door insecten, die, naar honing zoekend, van de eene bloem naar de andere vliegen en aldus het stuifmeel overbrengen. Zoodra nu een bloem van de kastanje door insecten bezocht en bestuifd is, wordt de gele vlek plotseling rood en roept daardoor de insecten toe, dat bij haar geen honing meer is te halen. De roode bloemen worden dan ook inderdaad niet meer door insecten bezocht, of alleen door de domste, die het uithangbord nog niet kennen en door ervaring wijs moeten worden.

De roode kastanje is niet de eenige plant, die om de insecten den weg te wijzen de kleur harer bloemen verandert; in onze flora komen nog eenige andere bloemen voor, die dit origineele middel aanwenden.

Wij noemen hiervan alleen het Longenkruid (*Pulmonaria officinalis*), een in de schaduw van hooge boomen of onder dichte struiken tamelijk veel voorkomende plant met ruwbehaarde bladeren en kleine roode bloempjes, die veel door insecten bezocht worden. Zoodra echter een bloem bestuifd en haar honing kwijt is, neemt zij een blauw-violette kleur aan, waarmee zij te kennen geeft, van insectenbezoek verschoond te willen blijven. Waar het Longenkruid in groote hoeveelheid voorkomt ziet men overall roode en blauwe bloemen door elkaar staan, waarin echter de insecten uitstekend den weg weten.

Het spreekt vanzelf, dat de rijke tropenflora verscheidene bloemen met wisselende kleuren kan aanwijzen; de merkwaardigste daarvan is een groote, in Brazilië voorkomende *Melastomaceae*, die door de inboorlingen „kerstbloem” wordt genoemd. Deze bloeit met een heerlijke, sneeuwwitte kleur, zoodat heuvels, die dicht met deze plant begroeid zijn, als met een sneeuwdek overtrokken schijnen, doch na weinige dagen is het witte kleed verdwenen en tot verbazing van den waarnemer gloeit het landschap in het krachtigste rood.

L. F. H.